

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kulttuurituottaja museoalalla

Onko hommia?

Outi Sundberg

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Aikuiskoulutus (90-120op)

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Outi Sundberg	Sivumäärä 41 ja 1 liitesivu
Työn nimi : Kulttuurituottaja museoalalla. Onko hommia?	
Ohjaava opettaja Arto Lindholm, Jyrki Simovaara	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Hanna-Leena Helavuori	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kulttuurituottajan mahdollisuuksia työskennellä museoalalla. Kulttuurikentällä museoala on yksi merkittävistä työllistäjistä. Kulttuurituottajien taitoja tarvitaan museoissa, tarvitaanko myös kulttuurituottajia? Museoala muuttuu ja työtehtävät laajenevat. Museoissa on työharjoittelupaikkoja, voisiko niistä löytyä myös töitä ammattikorkeakouluista valmistuneille kulttuurituottajille?</p> <p>Tein työn kvalitatiivisena tutkimuksena ja teemahaastatteluin. Kolme perinteisessä museoalan ammatissa toimivaa haastateltavaa vastasivat edellä mainittuun aihepiiriin liittyviin kysymyksiin. Werstas museonjohtaja Kalle Kallio, Kiasman museolehtori Minna Raitmaa ja Hämeenlinnan taidemuseon museoamanuenssi Päivi Viherluoto osoittautuivat hyväksi haastateltaviksi. Näiden asiantuntijahaastattelujen kautta kartoitin alan työntekijöiden näkemyksiä kulttuurituottajien mahdollisuuksista museoalan työtehtävissä. Hyödynsin tutkimuksessa myös omia havaintojani taidemuseon asiakaspalvelutyössä sekä kulttuurituottajista ja museoalasta löytyvää aineistoa.</p> <p>Opinnäytetyöni perusteella näyttää siltä, että museot eivät tällä hetkellä työllistä kulttuurituottajia. Museoiden työntekijät tarvitsevat kulttuurituottajien taitoja osana ammattitaitoa. Tapahtumia on museoissa paljon ja kävijöitä kannustetaan osallistumaan ja tuottamaan tapahtumia. Jos museoilla olisi tarvittavat resurssit, kulttuurituottajille olisi tehtäviä erityisesti yritys yhteistyön järjestelyissä, tapahtumien, työpajojen ja osallistavan toiminnan organisoimisessa. Museoalalle haluavalle kulttuurituottajalle on hyötyä museon sisällöntuntemuksesta ja museoalan opinnoista. Toisaalta myös tarvitaan selkeää talous- ja markkinointinäkemyksiä. Museoissa on hyvin monenlaisia työtehtäviä. Kulttuurituottajat voisivat saada enemmän töitä jos museoissa räätälöitäisiin tarpeisiin sopiva työtehtävä johon palkataan sopivin henkilö, joka saattaisi hyvinkin olla kulttuurituottaja.</p> <p>Tulevaisuudessa on mahdollista, että museoiden yhä rohkeammin hakiessa yhteiskunnan muutoksia myötäilevää yleisösuhdetta, kulttuurituottajillekin löytyy enemmän työtilaisuuksia. Museoiden tutkimustyön, kokoelmakeruun ja opetustyön ohella yleisön viihdyttäminen on tulossa yhä tärkeämmäksi. Museoiden perinteisten ammattilaisten rinnalla toimivat esimerkiksi palvelukoordinaattori tai yleisöpäällikkö itsestään selvänä osana museo-organisaatiota. Museot eivät kuitenkaan voi kustantaa olemassaoloaan yleisön tuomilla lipputulolla, vaan ne ovat riippuvaisia yhteiskunnallisen merkityksen tuomasta taloudellisesta tuesta. Kulttuurituottajat voivat auttaa kävijää tekemään museokäynnistä elämyksellisen ja niin museo säilyttää kilpailukykynsä yleisöään tarvitsevassa palveluyhteiskunnassa. Tulevaisuuden museoissa kulttuurituottaja on välittäjä museon ja yleisön kohtaamisessa ja museo tulee olemaan hyvä vaihtoehto työllistymiselle.</p>	
Asiasanat museoala, taidemuseo, kulttuurituottaja	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Outi Sundberg	Number of Pages 41 appendix 1
Title A cultural producer at Museum work. Is there a job?	
Supervisor Arto Lindholm, Jyrki Simovaara	
Subscriber and/or Mentor Hanna-Leena Helavuori	
Abstract <p>In this Thesis I want find out if there are possibilities for a cultural producer to work in a museum. On the cultural field, museums are among the most important employers. Art management skills are surely needed in the museums, but do they need cultural producers too? The museum field is changing and tasks are increasing. The museums hold internship places, but could they also have actual jobs for cultural producers that have graduated from the University of Applied Sciences?</p> <p>This Thesis features qualitative research and theme interviews. The interviewees are working in the traditional museum professions. They answered the questions connected to the issues above. The interviewed people were Museum Director Kalle Kallio, Museum Educator Minna Raitmaa and Collection Curator Päivi Viherluoto. They were all excellent interviewees. In the interviews I wanted to find out how these museum workers see the possibilities for cultural producers in the museum field. I also drew from my own experience in the Art museums customer service and from the source material on both cultural production and museum field.</p> <p>Based on my research it appears that there is not much work for the cultural producer in the museums. Those who work in the museums undoubtedly need cultural productions skills, but it is just a part of the work they do. The museums hold a lot of events and wish that the visitors would participate more and more. If the museums had enough resources, there could be a lot of work with, for example, business co-operation arrangements, events, workshops and other kinds of visitor-centred happenings. If a cultural producer aims to work in the museum, it is important to be familiar with the subject matter of the museum and that is why they may benefit from taking museum studies. On the other hand, there is a need for strong vision in financial matters and marketing. Sometimes the museums require more specialized skills and they hire the best person for the job. In these cases that person can well be a cultural producer.</p> <p>In the future, it is possible that while museums boldly try to find new directions to fit t the visitors and the changing society, for work with the visitors they will also open doors for cultural producers. The research, collections and teaching are still important, but museums should also pay attention to entertaining the visitors. Now along with the traditional professions in the museum field there is, for example, Service Coordinator and Head of the audience .The museums can't finance their upkeep only with the ticket revenue. The museums need the society and the society needs the museums. Cultural producers can help the visitors to find the museum a memorable experience. Even though there is not much need for cultural producers in the museums at the moment, in the future it may be possible for a cultural producer to function as a moderator between the museum and the visitor.</p>	
Keywords museum sector, art gallery, cultural producer,	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Kulttuurituottajan ammatti	7
1.2 Museoiden ammattilaiset	9
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA	10
2.1 Menetelmä ja tutkimusaineisto	12
2.2 Tulevaisuuden näkymiä	14
3 HAASTATTELUTUTKIMUS	16
3.1 Kiasman museolehtori	18
3.2 Työväenmuseo Werstaan museonjohtaja	21
3.3 Hämeenlinnan taidemuseon kokoelma-amanuenssi	27
4 MAHDOLLISUUDET	32
4.1 Tuottava museo	34
4.2 Museoiden organisaatiot	35
5 PÄÄTELMIÄ	36
6 TUTKIMUSPROSESSISTA	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöstäni on hyötyä kulttuurituottajille jotka ovat kiinnostuneita museoalasta ja harkitsevat erikoistumista siihen. Tutkimuksen tavoitteena on myös, että museoalalla huomattaisiin hyödyntää kulttuurituottajien ammattitaitoa enemmän tulevaisuudessa. Tulevaisuus on haasteellinen, yhteiskunnan nopea rakennemuutos toteutuu työmaailmassa, kulttuurielämässä ja sitä kautta myös museoissa. Muutoksissa mukana pysyminen on tärkeää museoille joiden olemassaolo perustuu niiden antamalle yhteiskunnalliselle panokselle. Kulttuuri tuo hyvinvointia ja museot tarjoavat kiinnostavaa tietoa ja antavat perspektiiviä ihmisten elämään. On varmasti kulttuurituottajia joille museotyö sopii ja joiden tavoitteena on työ museokentällä. Kulttuurituottajan roolista museossa kiinnostuin, osaksi siksi että olen töissä Nykytaiteen museo Kiasman asiakaspalvelussa.

Opinnäytetyö -prosessi on ollut minulle varsin haasteellinen. Aluksi tuntui hankalalta, että heti jo opintojen alussa piti miettiä sopivaa aihetta. Koska kaikki kulttuurin osa-alueet tuntuivat kiinnostavilta, pohdin vaihtoehtojani hyvin laajasti. Melko nopeasti huomasin, että on paras hyödyntää omaa taustaani ja mietin miten voisin museoalaa ja kulttuurituotantoa yhdistää. Siinä se sitten heti olikin se kysymys. Mitä kulttuurituottaja voi tehdä museossa? Halusin pohtia kysymystä mahdollisimman laajasti, työni Kiasmassa oli antanut jotakin lähtökohtia pohdinnalle, mutta päätin selvittää tutkimuskysymystä muidenkin museoiden kautta. Laitoin sähköpostia muutamaaan museoon ja sain kiinnostuneita vastauksia. Teatterimuseon johtaja soitti minulle, koska hän oli kiinnostunut pohtimaan tuottajan mahdollisuuksista museoissa nyt ja tulevaisuudessa. Keskustelun pohjalta laadin rungon opinnäytetyön lähtökohdista.

Aluksi tarkoitukseni oli lähteä yhden museon kautta tutkimaan aihetta. Teatterimuseossa on useita tehtäviä ja ammattinimikkeitä joiden takaa voisi erinomaisesti löytyä myös kulttuurituottajan koulutuksen saanut henkilö. Se on myös aktiivinen ja innostava museo jossa kävijä saa esimerkiksi tehdä itse teatteriesityksiä. Siellä on järjestetty toimintaa niin lapsille ja nuorille kuin yrityksille ja yhteisöille. Helavuorta kiinnosti tulevaisuus ja se mihin museomaailma on menossa ja miten siihen tulevaisuuteen liittyvät kulttuurituottajat. Sain Hanna-Leena Helavuorelta paljon eväitä työhön ja uskoa siihen, että tämä aihe on opinnäytetyön arvoinen. Hän on myös lupautunut luke-

maan opinnäytetyöni sen valmistuttua, vaikka onkin jättämässä Teatterimuseon kesällä 2010.

Aika kului ja syksyn opinnäytetyöpajassa en ollut edistynyt yhtään. Ajatukseni jumittivat tutkimusvaihtoehtoja pohtien. Teatterimuseo yksin kohteena alkoi tuntua hankalalta, en löytänyt taustamateriaalia ja pohdin, mietinkö asiaa yleisesti vai elämyksellisen museon kautta. Tarkoitukseni oli haastatella Teatterimuseon henkilökuntaa. Se ajatus ei kuitenkaan tarkemmin mietittyäni ollutkaan kovin toimiva. Opinnäytetyö jäi sitten hautumaan moneksi kuukaudeksi. Etsin aineistoa heikolla menestyksellä. Onneksi sain opinnäytetyön ohjaajilta vinkkejä ja linkkejä. Aika kului ja äkkiä olikin todenteolla mietittävä mihin suuntaan lähden tutkielmaa viemään. Asia lähti liikkeelle vasta ohjaavan opettajan kanssa keskusteltuani. Sain tukea ajatukselleni yleisestä näkökulmasta tutkimukseen. Päätin keskittyä ihan perusasioihin. Mitkä ovat tuottajan mahdollisuudet museokentällä? Miten museoalalla suhtaudutaan kulttuurituottajiin?

Onnistuin, tosin melkoisen vaikean alun jälkeen, löytämään vähän itsekini tutkimustani valottavaa lähdekirjallisuutta. Sain käsiini jo ennen opintojen alkamista Kaija Kaitavuoren artikkelin *Kustomoitu museo.*(2009, 225) Siinä Kaitavuori pohtii museoiden tulevaisuutta. Hän visioi museoiden muuttuvan enemmän palvelemaan kunkin kävijän yksittäisiä toiveita, samaan tyyliin kuin kännykän voi jokainen profiloida haluamansa kaltaiseksi, museoon tuleva voisi valita kiinnostavat asiat ja tutustua niihin tekemällä ja tuottamalla itse ohjelmaa. Näin tässä mahdollisuuden.. Vaikka asiakas olisi kuinka itsenäinen, hän tarvitsee jonkun koordinoimaan ja yhteyshenkilöksi museoon. Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelija Saara Klemetti teki toiminnallisen opinnäytetyön Kiasmaan. Hän ohjasi nuoria, jotka tuottavat museoon tapahtuman. Se on hyvä esimerkki miten tällainen kustomointi toimii juuri kulttuurituottajan ohjauksessa. Maailmalla on menty tähän suuntaan jo jonkin aikaa, Kiasman projektikin on osa kansainvälistä yhteistyötä.

Seuraavaksi laadin kysymykset teemahaastatteluihin. Samalla mietin sopivia haastateltavia ja sitten sovin haastatteluaikat. Tein haastattelut jokaisen haastateltavan työpaikalla. Tampereella tutustuin työläismuseo Werstaaseen ennen haastattelua, Hämeenlinnassa en valitettavasti päässyt taidemuseon näyttelytiloihin koska oli maanantai, ja museothan ovat maanantaisin perinteisesti suljettu yleisöltä. Helsingissä,

Kiasmassa olin samoin maanantaina. Saamani vastaukset olivat hyvin kiinnostavia ja litteroidessani huomasin, että omat käsitykseni vastasivat monilta osin haastateltujen vastauksia. Oli myös kiinnostavaa huomata vastauksissa joitakin eroja, mitkä johtuivat museoiden organisaatiotaustoista. Litteroinnin jälkeen tein tarkemman sukelluksen löytääni lähdekirjallisuuteen. Analysoin haastattelutekstiä ja kirjoitin opinnäytetyöni.

1.1 Kulttuurituottajan ammatti

Kulttuurituottajien ammattikoulutus on näkemykseni mukaan alkanut tarpeesta saada tasaisen vahvaa osaamista kulttuurialojen organisaatioihin. Koulutusalojen uudistus tehtiin 1990-luvulla ja se teki lopun kulttuurisihteerien ammattiin kouluttautumisesta ja opiston tilalle tuli ammattikorkeakoulu.

Kulttuurituottajaksi voi opiskella Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, Mikkelin ammattikorkeakoulussa, Metropoliasissa, Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja ruotsinkielisessä Noviassa . Ammattikorkeakoulujen painotukset koulutuksessa eroavat jonkin verran toisistaan. Tutkintoon tähtäävän koulutuksen lisäksi järjestetään erikoistumisopintoja. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävä koulutus aloitettiin vuonna 2009. Lisäksi koulutusta järjestetään maisteritasoisena Sibelius-Akatemian Arts Management -ohjelmassa ja eri yliopistoissa mm. mediapainotteisena.(Toljonen 2007, 9)

Kulttuurituottajan koulutuksen jonkinlaisena ongelmana voi pitää sitä, että työelämän odotukset koulutuksen suhteen ovat laaja-alaiset. Kulttuurituottajan on hallittava liiketoimintaosaamista kuin jonkin verran kulttuurista ja taiteellista substanssia, mutta yhtälailla markkinointi ja tiedotus ovat tärkeä osa työnkuvaa. Työharjoittelu on olennainen osa koulutusta. 240 opintopisteen koulutuksesta voi ainakin Humakissa suorittaa jopa 90 opintopistettä työelämässä.(Ruutiainen 2007) Työpaikkoja on julkisella sektorilla, kolmannella sektorilla ja yrityksissä. Monet luovat työpaikkansa itse tai toimivat freelancereina. Tuottajakoulutusta on tarjolla myös eri kielisinä versioina ja kohden tuen eri aloihin; verkkopalvelutuottaja, tv-tuottaja, elokuvatuottaja, mediatuottaja, esittävien tai visuaalisten taiteiden tuottaja, musiikkituottaja, arts manager jne. Kulttuurituotannon koulutus voi myös olla jo olemassa olevan koulutuksen täydennystä.

Etsin työvoimatoimiston sivuilta kuvausta kulttuurituottajan ammatista. Ammattinetistä löytyi kuvaus vain kulttuurisihteerin ammatista. Vaikka nimikettä ei ole päivitetty, selostus vastasi myös kulttuurituottajan ammattikuvausta. Kulttuurituottajan tehtäviä oli lisätty kulttuurisihteerin tehtävien sekaan ja kulttuurituottaja mainittiin sivun alalaidassa lähinimikkeenä. Työn vaatimusten esittely oli hyvin laaja ja mielestäni kaikki täsmäsi näkemyksiini myös kulttuurituottajista. Joitakin esimerkkejä pitkästä listasta mainitakseni, työ vaatii laajaa yleissivistystä, monipuolista suunnittelu- ja organisointiosaamista, hyviä ihmissuhdetaitoja, hyviä suullisia ja kirjallisia kommunikointitaitoja, rahoitus- ja sponsorointiasioiden tuntemusta. Kuten kohdassa jossa kerrotaan työpaikoista. Siinä mainitaan kulttuurisihteerien työskentelevän enimmäkseen kuntien, järjestöjen ja yksityisten taidelaitosten palveluksessa. Myös valtion kulttuuri ja taidehallinnossa on kulttuurisihteerin virkoja, sivulla esitetään. Seuraavassa lauseessa mainitaan, että alalla toimii myös yksityisiä yrityksiä, joiden palveluksessa on enimmäkseen kulttuurituottajia. Kulttuurituottajien nimikkeet työtehtävissä on hyvin moninaiset, kuten edeltäkin voi havaita. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, ettei ammattia oikein tunneta. Humakista valmistuneiden kulttuurituottajien työllistymistä tutkinut Ruutiainen haastatteli monenlaisilla nimikkeillä toimivia, ne vaihtelivat toiminnanjohtajasta tuottajaan ja tapahtumasihteeriin.

Tuottajina toimii myös paljon ihmisiä joilla ei alan varsinaista koulutusta ole, se onkin uuden koulutusalan historiaa, itseoppineet tapahtumajärjestäjät ja taiteilijat toimivat kulttuurituottajina jo ennen kuin termiä tunnettiin. Vaikka tuotteistaminen ja taloudellisen kasvun maksimointi ovatkin tärkeitä, en haluaisi nähdä meitä humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistuvia tuottajia kovin kärkkäinä etsimään kultausta taloudellisessa mielessä. Ennemminkin tavoitteena on humanistiset kulttuuria kaikille -näkemykset. Tällaisen tuottajan erikoistumisalaksi sopisi museotyö, jos siis museoissa on tuottajille tilaa ja tarvetta. Uskoakseni kaikki kulttuurialalla työskentelevät ovat enemmän tai vähemmän tuottajia ja kulttuurituotannon koulutuksen myötä käsitykseni on vain vahvistunut.

1.2 Museoiden ammattilaiset

Kysymys siitä, onko tuottajilla töitä museoalalla, ei ole tutkimukseni valossa mitenkään yksiselitteinen. Museoita on hyvin erilaisia. On pieniä maakuntamuseoita, joita ylläpidetään vapaaehtoisvoimin, erilaisten säätiöiden ja yhdistysten omistamia museoita ja sitten vielä kunnalliset ja valtion hallinnoimat museot. Näissä museoissa työskentelee ihmisiä usean kymmenen erilaisen nimikkeen alla. Museoväki 2003 tutkimuksen mukaan yleisimmät nimikkeet ovat amanuenssi, tutkija, museonjohtaja, intendentti, konservaattori, museolehtori, opas. (Kallio, 2003, 9) Kaikilla näissä ammatteissa toimivilla on yliopistotausta, konservaattoreita tosin koulutetaan myös ammatikorkeakoulutasolla.

Yleisin nimike amanuenssi löytyi työvoimatoimiston ylläpitämästä ammattinetistä. Ammattiin ei ole virallisia kelpoisuusehtoja, mutta käytännössä edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. Joissain tapauksissa ammattiin voi päästä alemmallakin korkeakoulututkinnolla. Vuoden 2009 tilastojen mukaan kunnat työllistävät puolet kaikista museoalalla työskentelevistä, valtio ja yksityiset museot kumpikin noin neljänneksen. Työttömyysprosentti oli vuoden 2008 lopussa 8,5 prosenttia. Työsuhteet ovat usein määräaikaista, kuten muillakin korkeakoulutetuilla aloilla. Museoalalle ei ole ennustettu syntyvän uusia työpaikkoja lähitulevaisuudessa, mikä ei tietenkään lupaa hyvää kulttuurituottajien työllistymiselle alalle. Museoissa on runsaasti eläkeikää lähestyviä ammattilaisia, mutta se ei takaa mitään, koska virkoja joudutaan monissa museoissa tällä hetkellä lakkauttamaan resurssien vähäisyyden vuoksi.

Kulttuurituottajan taitoja tarvitaan museoissa ja taidot ovat yleensä karttuneet työtä tehdessä. Yhteiskunnan muutokset heijastuvat museoihin, museot eivät enää ole yliopistojen jatkeita ja menneisyyden esineitä vitriineissä säilöviä monumentteja, vaan avoimia, keskustelevia, elämyksiä tarjoavia koko kansan olohuoneita. Museoissa ei ole unohdettu kulttuuriperinnön säilyttämistä, eikä opetuksen tarjoamista. Näiden rinnalle ovat tulleet tapahtumien järjestäminen, yhteistyö muiden kulttuuriorganisaatioiden kanssa ja yritysyhteistyö. Tämänkaltaista toimintaa on esimerkiksi Kiasmassa kuulunut toimintasuunnitelmaan alusta asti.

Museot pyrkivät tarjoamaan informatiivisen museovierailun, tuomaan henkilökunnan näkemyksiä esiin ja palvella asiakkaita hyvin. Museo on katsojan vuoropuhelua esineiden ja taideteoksen kanssa, mutta myös merkityksiä ja asenteita välitetään esimerkiksi näyttelyarkkitehtuurin ja valintojen kautta. Instituutio välittää ajatuksia ja kokemuksia taiteilijalta yleisölle, kulttuurilta toiselle. (Sakari, 2007, 104)

Kansainvälinen museoneuvosto ICOM (International Council of Museums) määrittelee museon seuraavasti:

"Museo on pysyvä, taloudellista hyötyä tavoittelematon, yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle ja joka tutkimusta ja opetusta edistääkseen ja mielihyvää tuottaakseen hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä aineellisia todisteita ihmisestä ja hänen ympäristöstään." (ICOM Statutes, Article 2: definitions)

Museolaissa museoiden tehtäväksi määritellään kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuuden edistäminen. Tämän tehtävän puitteissa museoiden tulee tallentaa ja säilyttää aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä, harjoittaa siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa. (Museolaki 887/2005).

Saavutettava museo: Museon ja sen kokoelmien tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa. Saavutettavuus on asiakkaiden erilaisten tarpeiden huomiointia kaikessa museotoiminnassa ja asiakkaan museokäynnin kaikissa vaiheissa. (Museoliitto 2010)

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA

Opinnäytetyön aiheeni syntyi tarpeesta tehdä se jostakin minulle jo tutusta alueesta. Vaikka halusinkin laajentaa ammatillisia taitojani myös museoalan ulkopuolelle, tuntui oikealta tällä tiiviillä aikataululla mikä meille aikuisopiskelijoille oli suotu, tehdä se museoalaan liittyen. Asiaa harkittuani päädyin lähestymään tutkimuskysymystä asiantuntijahaastattelujen avulla. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla voin hyödyntää parhaiten löytämäni niukkaa materiaalia ja omia havaintojani. Oli ilo saada haastateltaviksi museoalan vaikuttajia ja haastattelut antoivatkin runsaasti tietoa. Toivon että tutkimukseni avaavan näkymiä tulevaisuuteen, kuten esimerkiksi mahdollisuuksiin kysynnän ja tarjonnan kohtaamiseen. Kulttuurituottajien työ museoalalla on eräänlainen kysymysmerkki. Koulutuksen aikana voi tehdä työharjoitteluja museoille ja museologian opintojakin on mahdollista suorittaa. Kulttuurituottajan taidot ovat tarpeen museotyössä, mutta onko kulttuurituottajilla töitä museossa?

Olen myös huomannut, että kulttuurintuottajan ammatti nähdään yleisesti melko epämääräisenä ja outona ammattialana. Törmään tämän tästä kysyjiin, jotka ihmettelevät mitä kulttuurintuottaja oikein työkseen voi tehdä. Tosin museoalalla ammatti ei ole niin vieras. Ainakin haastateltavani olivat aika hyvin perillä kulttuurintuottajien toimenkuvasta. Kulttuurintuotannon opiskelijan on hyvä miettiä, millaisen kulttuurintuottajan uran haluaa tehdä. Suuntautumismahdollisuuksia on paljon ja tämä tutkimus toivoakseni selventää museoalaa harkitsevien opiskelijoiden mahdollisuuksia työelämässä.

Yhteiskunta muuttuu ja sen mukana työelämän tarjoamat vaihtoehdot. Museoala on myös muutosten pyörteessä. Alan toimijat pohtivat museo-organisaatioiden tulevaisuutta. Museoiden on pysyttävä mukana muutoksessa, jos haluavat jatkaa toimintaansa. Pitää olla valmiuksia vastata niihin vaatimuksiin joita tulevaisuuden yhteiskunta esittää. Museoiden on toimittava pienillä resursseilla mahdollisimman yleisöystävällisesti ja arvokasta tietoa jakaen ja säilöen.

” Museopoliittinen toimikunta Museo2000 otti monen muun asian lisäksi kantaa alan erikoiskoulutukseen ja esitti , että ”museoalan erityiskoulutus edellytetään virkojen ja toimien pätevyysvaatimuksissa. Museoasetuksessa tulee todeta että museoalalla työskenteleviltä tullaan jatkossa siirtymäsäännöstön puitteissa edellyttämään opintoja sekä museologiassa että muilla museon tutkimus ja tallennusvastuun mukaisilla tieteen aloilla. Perusvirkoihin valittavilta(museonjohtajat, intendentit, tutkijat, amanuenssit, lehtorit jne.)tulisi edellyttää museologian perusopinnot ja muilla soveltuva määrä.” Kun museolakia päivitetiin vuonna 2005 (SDK 2005/877) samaan aikaan annetussa museoasetuksessa (SDK 1192/2005)täsmennettiin valtion osuuden edellytyksiä myös koulutuksen suhteen seuraavasti: ”

1§ Valtionosuuden edellytykset

Sen lisäksi mitä museolain (729/1992) 2§:ssä säädetään, valtionosuuden saamisen edellytyksenä on että

2) museolla on museonjohtaja ja ainakin yksi muu päätoiminen työntekijä, joista toisella tulee olla ylempi korkeakoulututkinto ja toisella korkeakoulututkinto, ammatillisen korkea-asteen tutkinto tai sitä vastaava aikaisempi opistoasteen tutkinto; lisäksi molemmilta vaaditaan perehtyneisyyttä museon edustamaan toimialaan sekä museologian perusopinnot tai museoalan työkokemusta.

Laki ja asetus tuli voimaan 1.1.2006 ja tällöin Suomesta tuli ensimmäinen maa, jossa museologia sai virallisen aseman museoalalle päteväntutkimana oppiaineena.(Viikuna, 2007, 62-63.)

Tämä laki ja asetus ei tietenkään estä kulttuurituottajia toimimasta museotalalla. Se saattaa jonkun verran vaikuttaa työmahdollisuuksiin. Jos kulttuurituottaja haluaa työskennellä museotalalla, kannattaa hankkia kokemusta harjoittelemalla museoissa ja suorittamalla esimerkiksi museologian opintoja. Humanistisessa ammattikorkeakoulussa on mahdollista tutustua museologiaan. Museologiaa opiskellaan pääaineena Jyväskylän yliopistossa ja kursseja on myös avoimessa yliopistossa.

2.1 Menetelmä ja tutkimusaineisto

Kulttuurituottajien työllistymisestä museotalalle ei ole olemassa kovin paljon tietoa. Tästä johtuen en kyennyt tekemään vertailuja aiempiin tutkimuksiin. Kansainvälisesti jotakin olisi voinut löytyä, mutta rajasin ne ulkopuolelle ja syvennyin tilanteeseen täällä. Maailmalla on kovin monenlaisia vertailukohteita, on konkreettisempaan tutkia sitä mikä on lähellä.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi asiantuntijoiden teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun. Kolme haastattelua on pieni otanta, mutta tähän tutkimukseen riittävä. Tutkimukseni oli sen verran yleisluontoinen, että kylläntymispiste oli nopeasti saavutettu. Haastateltavani vastasivat laajasti teemakysymyksiini, kuten olin toivonut kysymyksiä laatiessani. Vastaukset kertoivat paljon juuri tavoittelemistani asioista. Niitä olivat tiedot museoiden työkuulttuurista, asenteista kulttuurituottajiin ja asiantuntijoiden ajatuksista museotalan tulevaisuudesta. Kysymyksiä oli viitisentoista ja sisällöltään siis kutakuinkin samankaltaiset kaikille kolmelle haastateltavalleni. Aikaa haastatteluihin meni kunkin kanssa tunnin verran. Haastateltavani olivat rutinoituneita ja asiansa tuntevia ammattilaisia. Heitä oli ilo haastatella, vaikka oma epävarmuuteni uudessa tilanteessa välillä vaivasikin. Haastattelujen anti on läsnä koko opinnäytetyöraportin läpi. Olen pyrkinyt analysointiin diskurssianalyysin avulla. (Hirsjärvi & Hurme, 2004, 156) Haastattelut löytyvät tästä raportista lähes sellaisenaan, koska halusin antaa näiden asiantuntijoiden oman äänen kuulua.

Kiinnostukseni tutkia kulttuurituottajan työmahdollisuuksia on pitkälti työpaikkani ansiota. Kiasmassa on tehty ainakin kolme kulttuurituottajan opinnäytetyötä ja niissä kaikissa on kulttuurituottajan ammattitaitoa hyödynnetty yleisön ja museon toimivaan kohtaamiseen. Tuija Lindholm tutki päiväkotiryhmien kokemuksia työpajatoiminnasta

vuonna 2006, Riku Lievonen teki toiminnallisen opinnäytetyön työstään Kiasma-teatterin Urb-kiertueen projektikoordinaattorina vuonna 2007. Saara Klemetti puolestaan teki toiminnallisen opinnäytetyön järjestäen tapahtuma-illan Kiasmaan yhteistyössä viiden nuoren kanssa vuonna 2009. Tämän kaltaisella osallistavalla toiminnalla on yhä tärkeämpi sija museoissa Suomessakin. Opinnäytetyöt osoittavat miten potentiaalisia tekijöitä kulttuurituottajat voisivat olla. Kansainvälinen ja eri kulttuurilaitosten lisääntyvä yhteistyö lisää jälleen museotyötä tekevien jo nyt suurta työmäärää, vaikkakin samalla tuovat mahdollisuuksia toteuttaa monipuolisia ja kokeilevia hankkeita. Kulttuurialalla on jatkuva resurssipula, eikä uusia työntekijöitä ole helppo palkata. Museoihin otetaan erilaisista oppilaitoksista mielellään harjoittelijoita toteuttamaan projekteja, joihin ei muuten olisi mahdollisuuksia. Tästä tilanteesta hyötyy tietysti myös museoalasta kiinnostunut opiskelija. Museoissa pääsee vastuullisiin tehtäviin ja tutustumaan monipuoliseen museotyöhön.

Museoliitto on teettänyt kaksi Museoväki-tutkimusta vuosina 2003 ja 2008. Tutkimukset osoittautuivat kiinnostavaksi materiaaliksi opinnäytetyöhöni. Kalle Kallion tekemät kyselytutkimukset kartoittavat museoalan työtehtäviä, koulutustaustoja, ikäjakaumaa ja työtyytyväisyyttä. Museoalalla on monenlaisin taustoin ja monenlaisissa tehtävissä ihmisiä. Ammattinimikkeitä on useita kymmeniä. Tutkimuksissa tosin ei näy kulttuurituottajien osuutta, mutta jotakin voi päätellä ammattikorkeakouluopintoja suorittaneiden määrästä, vaikka siinä suurin ammattikunta on luultavasti konservaatorit. Perinteisten museoalan ammattien rinnalle ovat tulleet erilaiset projektityöntekijät, viestinnän ja markkinoinnin asiantuntijat.

Teatterimuseossa on tehty vuosia yleisön elämyksellisiä kokemuksia painottavaa ohjelmaa hyvällä menestyksellä, Museonjohtaja Hanna- Leena Helavuori kirjoittaa vuoden 2009 vuosikertomuksessa siitä, miten resurssipulastakin huolimatta, museo voi olla innovatiivinen ja toimiva. Tänä päivänä Teatterimuseolla menee varsin hyvin. Osaava henkilökunta, taitava rahankäyttö ja tyytyväiset asiakkaat ovat menestyksen takana. Näyttää siltä, että yhdistys- ja säätiötaustaisilla museoilla menee tällä hetkellä paremmin kuin kuntien tai valtion ylläpitämällä museoilla. Teatterimuseon 2009 ja Työväenmuseo Werstas 2008 vuosikertomuksista näkee, että talous on kunnossa, toimintaa kehitetään ja vakituisia ja määräaikaista työntekijöitä on tarpeen mukaan mahdollisuus palkata. Lehdissä on sen sijaan tänä keväänä uutisoitu, kuinka Kiasma

on viime vuonna ylittänyt käyttövaransa ja sitä johtuen vuoden 2010 päänäyttely on jouduttu perumaan. Hämeenlinnan taidemuseossa taas viimevuosina on vähennetty vakituista henkilökuntaa, vaikka työmäärä ei vähene. Kuntien taloudellinen ahdinko heijastuu välittömästi kulttuurialan toimintaan.

Tämä laajemmin yleisönsä kanssa keskusteleva museo tarvitsee osaamista markkinoinnin, tiedottamisen ja tapahtumatuotannon alalla. Museoille on laadittu arviointimalleja, jotta ne voisivat oppia tehokkaammin hyödyntämään käytössään olevia resursseja ja maksimoimaan yleisönsä. Suuri osa museoista saa valtionhallinnosta rahallista tukea, ja tämä tuki edellyttää tulosvastuuta. Valtion taidemuseossa on laadittu myös seuraavanlainen strategia: Kaikkien taidemuseo. Saavutettavuus ja diversiteetti Valtion taidemuseossa 2009 - 2013. Sen tarkoituksena on vaikuttaa museoiden yleisöön ja yhteiskuntaan. Halutaan nähdä, että kuka tahansa voi tulla taustastaan riippumatta museovierailulle. Tämä tarkoittaa toteutuessaan toimintaesteisten ja eri kulttuuritaustoja omaavien henkilöiden huomioimista kaikessa museoiden toiminnassa. Jokaiselle museoon tulevalle on tarjolla mahdollisuus oppia uutta. Voi kokea elämyksiä ja saada ajattelemisen aiheita. Näin museoiden mahdollisuudet toimia myös yhteiskunnallisten keskustelujen foorumina vahvistuu. Museoissa tehdään myös säännöllisesti kävijätutkimuksia. Näihin tehtäviin olisi kulttuurintuotannon ammattilaisen helppo ryhtyä.

2.2 Tulevaisuuden näkymiä

Tulevaisuutta pohditaan paljon erilaisissa ministeriöiden asettamissa toimikunnissa. Brändi- työryhmä miettii Suomi-kuvan rakentamista tuottavammaksi, koulutusta yrittäjien muovata muuttuvan yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi kaikilla opintotasoilla ja työuria pyritään pidentämään. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama toimikunta sai tämän vuoden 2010 alussa laadittua ehdotuksen selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Se ulottuu vuoteen 2035 ja sillä on hienot tavoitteet suoda toimintamahdollisuudet kulttuuritoimialoille ja sitä kautta ihmisten luovuudelle ja hyvinvoinnille.(OKM, 2010) Toinen kiinnostava ja aiheeseen liittyvä tulevaisuutta luotaava hanke on Tuottaja 2020- kehityshanke. Projektin toteuttaa Metropolia Ammattikorkeakoulu yhteistyössä muiden kulttuurituottajia kouluttavien ammattikorkeakoulujen kanssa. Hankkeessa on myös mukana Taku ry, Cupore ja Luova Suomi. Hankkeessa pohditaan

millainen on tapahtumatuottajien tuotantoverkosto vuonna 2020 ja minkälaista koulutusta tulevaisuuden tuottaja tarvitsee? Todennäköisesti museoissa on töitä juuri tapahtumien järjestäjille, jos on. Museoilla on yhteiskunnallisesti merkittävä asema kouluttajana ja tutkimusten tekijänä, niiden on pysyttävä kehityksessä mukana, jotta näin olisi myös tulevaisuudessa.

Yksi museon olennainen tehtävä on kertoa jotakin yleisölleen. Kun maailma on täynnä houkuttelevaa viihdetarjontaa, miten museoissa voisi nykyisin ehdoin riittää kävijöitä jatkossakin? On asiantuntijoita jotka uskovat, että koko museolaitos on tullut tiensä päähän, ellei sitten muutu radikaalisti. Yleisöä ei yksinkertaisesti enää riitä, vaihtoehtoja ja harrastusmahdollisuuksia on liikaa. Lisäksi taloudelliset laskusuhteet vievät aina rahoitusta ensimmäiseksi kulttuurilaitoksilta. On myös väläytelty erilaisia virtuaalimuseon mahdollisuuksia. Kokoelmia kuvataan museoissa kovalla tahdilla ja näin niitä siirretään Internetin kautta nähtäville. Suosiota saavat museot ovat varmasti ne, joissa on tekemistä tai sitten jotakin ”shokeeraavaa” eli julkisuutta saavaa sisältöä. Jos yleisön kosiskelu ja haaliminen tuntuu museoissa väärältä ja turhalta, museon tulevaisuus on vaakalaudalla. Kaikki museotalalla eivät pidä tästä kehityssuunnasta, mutta toimintaan on saatava rahoitusta, pelkin lippukuluin siinä ei onnistuta, mutta yhteistyökumppanit ja rahoittajat edellyttävät kävijäystävällistä kokonaisnäkemystä.(Westergård 2009,51)

Museotalalla mietitään jatkuvasti miten vastata muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin. Miten säilötään kulttuurihistoriallisesti arvokasta materiaalia, kun esineitä ei voi loputtomiin kerätä ja toisaalta materiaali on muuttunut sähköisiksi biteiksi, joiden tallentaminen ei aina ole niin selvää? Esimerkiksi kanadalais-brittiläinen asiantuntija James Bradburne esittää, ettei museoita enää 25 vuoden kuluttua ole. Paitsi jos museoorganisaatioissa löydetä kevyempiä, nopeampia ja fiksumpia tapoja toimia. Hänen näkemyksensä mukaan museoissa pitäisi rohkeasti kokeilla ja etsiä uusia toimintamalleja jotta arvokas tieto menneisyydestä saadaan jatkossakin talteen.(Bradburne 2009) Tätä rohkeaa ajattelua edustaa mielestäni myös Kaija Kaitavuoren artikkelin Kustomoitu museo. Siinä esiin tuotu museo 2.0 ajattelu edustaa uudenlaista museon käyttöä. Voisiko tämän sosiaalisen median toimintatavan tosiaan siirtää museoon?(Kaitavuori 2009, 225) Maaria Linko kirjoitti tutkittuaan museoiden elämyksellisyttä yli kymmenen vuotta sitten, kuinka museoiden kävijöihin suhtaudutaan yhä

enemmän kuluttajina, jotka odottavat valmiiksi järjestettyjä elämyksiä ja materiaalisia oheistuotteita. (1998,36) Tästä on menty nopeasti pidemmälle, nyt ollaan jo menossa siihen, että elämykset ja tuotteet valmiina paketteina eivät enää riitä. Kävijöiden on voitava vaikuttaa siihen mitä näkevät ja kokevat ja he saavat itse tuottaa ohjelmaa museoon.

3 HAASTATTELUTUTKIMUS

Pyrkimykseni oli valita haastateltavani erilaisista museoista ja että heillä olisi asiasta jotakin sanottavaa. Halusin myös, että he toimivat niin kutsutuilla perinteisillä nimikkeillä, näitä siis ovat museon johtaja, museoamanuenssi ja museolehtori. Museoilla on myös erilaiset organisaatiotaustat, mikä vaikuttaa työolosuhteisiin ja työntekijöiden määrään. Käsittelen haastattelut tässä raportissa siinä järjestyksessä kuin ne on tehty.

Kiasman museolehtori Minna Raitmaa on pitkän linjan ammattilainen ja osaltaan luonut Kiasmaan vahvaa pedagogista ohjelmatarjontaa. Valtion taidemuseoon kuuluva Kiasma on tärkeässä roolissa kansallisella ja kansainvälisellä taidemuseokentällä. Museon hallinto-organisaatio on mutkikas ja laaja, onhan valtion laitoksesta kyse. Nykytaiteen museo Kiasma on kohtalaisen suuri organisaatio, joka toimii hallinnollisesti osana Valtion taidemuseota.

Työväen museoyhdistys ry. ylläpitää työelämän ja sosiaalishistorian valtakunnallista erikoismuseota, Työväenmuseo Werstasta. Museonjohtajana toimiva Kalle Kallio on niin ikään toiminut pitkään museoalan tehtävissä. Werstas -museossa hänen vastuualueenaan on luonnollisesti museon johtaminen, strateginen suunnittelu, talous ja hallinto. Hän toteutti lähdeaineistonakin käyttämäni Museoliiton Museoväkitutkimukset museoalan työntekijöistä vuosina 2003 ja 2008.

Kolmas haasteltavani, museoamanuenssi Päivi Viherluoto on Hämeenlinnan taidemuseosta. Hän on erittäin kokenut taidemuseoalan vaikuttaja ja vastaa Hämeenlinnan taidemuseon kokoelmista. Hämeenlinnan kaupungin omistama pieni, mutta valtakunnallisellakin tasolla hyvin tunnettu taidemuseo toimii rajallisiin resursseihinsa

nähden innovatiivisesti ja yhteistyössä monien kulttuurilaitosten kanssa. Heillä on myös hieno Taidetta hoitolaitoksiin -hanke menossa yhdessä sosiaalitoimen kanssa.

Kiasmassa on ollut useita Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijoita työharjoittelussa ja ainakin kolme opinnäytetyötä on siellä viime vuosina syntynyt. Yhteistyö jatkuu edelleen hyvässä hengessä. Tästä voisi päätellä ainakin isojen museoiden olevan kiinnostuneita kulttuurituottajien työpanoksesta. Vakituksessa työsuhteessa ei tietojeni mukaan toistaiseksi ole yhtään kulttuurituottajaa. Työväenmuseo Werstaalla on yksi virkasuhteessa oleva kulttuurituottaja, työnimikkeeltään museoemäntä. Hän vastaa museokaupasta, toimii informaatiopisteen hoitajana ja huolehtii ulosvuokrauksista ja emännöi kokouksia ja seminaareja. Hämeenlinnan taidemuseo tekee paljon yhteistyötä vieressä sijaitsevan Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arxin kanssa, jossa on tuottajia töissä. Eli vaikka itse taidemuseossa ei olekaan yhtään tuottajaa, on heillä kokemusta tuottajien kanssa tehdyistä projekteista.

Haastateltavani olivat yksimielisiä siitä, että, kulttuurituottajien osaamista on tarvittu ja tarvitaan museossa mutta ei kuitenkaan omana ammattikuntana vaan enemmänkin osana museoammattilaisen taitoja. Museoissa joudutaan venymään moneen suuntaan, ja siksi monipuoliset taidot joita kulttuurituottajilla on, on heille tarpeen, mutta ilman työpaikaksi ajatellun museon käytäntöjen hyvää tuntemusta työpaikkaa tuskin museosta voi saada. Edes ostopalvelu ei tunnu todennäköiseltä vaikka se onkin päivän sana.

Se millaisia taitoja museossa työskenteleviltä kulttuurituottajilta odotettiin erosi hieman haastateltavien kesken. Vaikka kaikki näkivät heidät nimenomaan tapahtumatuottajina, suhtautumisessa tuottajiin löytyi eroja. Yleisintä näkemystä edusti haastateltava, joka totesi, että pitää olla vahvaa sisällön tuntemusta eli joku aihepiiriin sopiva koulutus, mutta toinen korosti yhteistyön merkitystä sisällöntuottajien kanssa, jolloin asiantuntemuksella ei ollut niin suurta merkitystä. Yksi haastateltavista näki haikutumisen museoalalle persoonakysymyksenä, ei riippuvaisena koulutustaustasta ja että kulttuurituottaja voi oppia museotyön työnohessa, siinä kun museoalan ammattilainen oppii tuottamaan työn ohessa. Mielenkiintoinen ero näkyi myös kunnan ylläpitämän museon ja yhdistyksen ylläpitämän museon edustajan näkemyksissä siitä, onko kulttuurituottajan palkkaaminen rahakysymys vai ei. Kunnallisella puolella

ehdottomasti resurssien vähyys vaikuttaa kun taas yksityisellä puolella ei uskottu asian riippuvan rahoituksesta, vaan jos museo tarvitsee työntekijän ja kulttuurituottajalla on haluttua osaamista, hänet palkataan.

3.1 Kiasman museolehtori

Ensimmäisenä haastatteluvuorossa oli Kiasman vastaava museolehtori Minna Raitmaa.

Hänen toimenkuvaansa kuuluu suunnitella ja toteuttaa museopedagogista ohjelmaa Kiasmaan. Se tarkoittaa käytännössä toimimista välittäjänä yleisön ja taiteen välillä eri keinoin. Sellaisia ovat esimerkiksi Kiasman puheohjelmien tekeminen, oppaiden kouluttaminen ja vastaaminen museokäynneistä kokonaisuutena. Tähän liittyy muun muassa saavutettavuusasiat. Näyttelypedagogiikka on keskeisin työalue. Se tarkoittaa että näyttelyihin tehdään erilaisia työkaluja avaamaan näyttelyiden sisältöjä kävijöille.

Museolehtori myös järjestää Kiasmassa tapahtumia. Raitmaa kokee tekevänsä pitkälti tuottajan työtä.

”Museolehtori on nimikkeenä jääne siltä ajalta kun museot oli tutkimuslaitoksia ja lähellä yliopistolaitosta, jossa myöskin on lehtoreita ja siis näkee opetuksen olevan kaiken keskiössä, että nyttemmin se todellinen työ on aikapaljon enemmän sisällön tuottajan työtä tai kulttuurin tuottajan työtä. Tittelikin vois olla lähempänä totuutta jos olis pedagogisten ohjelmien tuottaja.”

Tapahtumien järjestäminen on hyvin museokohtaista. Koska Kiasma on melko suuri organisaatio ja mahdollisia tekijöitä on useita, järjestämisvastuussa oleminen määräytyy tapahtuman painotusten mukaan. On olemassa ihan puhtaasti sisällöllisiä tapahtumia, jolloin Kiasman pedagoginen osasto tekee näyttelyyn liittyen jotain nostoja, eli tarkastellaan jotain näyttelyn teemaa tai teosta erityisesti. Sitten on erityisyleisöille omia teemapäiviä. Erityisyleisöjä voi olla esimerkiksi nuoret tai liikuntaesteiset. Markkinoinnin kanssa järjestetään tapahtumia. Tämä yhteistyö toimii siten, että markkinointi suunnittelee ja koordinoi tapahtumasisällön ja kokonaisuuden. Pedagoginen osasto tuo vain sisältö-osia jotka käytännössä voivat olla työpajoja tai opastettuja kierroksia. Ne voivat myös olla yritys yhteistyökumppanin järjestämiä ja tarjoamia tapahtumia tai ilmapäiviä, jolloin pedagoginen osasto tuottaa pistetapahtumia näytte-

lyn aiheista ja markkinointi on museon puolelta päävastuussa. Tapahtumapäiviä on siis eri lähtökohdista ja eri tarpeita palvelevina mahdollisimman monille kävijäryhmille.

Kysymystä yleisötyön kehityssuunnista Raitmaa piti hyvin laajana. Trendinä näyttäisi olevan yleisösuhteen korostuminen, yleisöä kuullaan ja otetaan tosissaan. Hän toivoisi, että yleisöä osallistettaisiin enemmän toimijoina jopa tuottajiksi asti. Toinen asia rankasti yleistäen ja Kiasman näkökulmasta, on yhteishankkeiden painotuksen nousu resurssien pienenemisestä johtuen. Yritetään saada synergia etua siitä että tuotetaan yhdessä muiden kulttuurialan toimijoiden kanssa tapahtumia ja hankkeita. Haastattelun tekemisen aikaan Kiasman pedagoginen osasto laati sisällöntuotantosuunnitelmaa yhteistyössä kolmen eri yliopiston kanssa. Yhteistyötä on tehty myös toisten taidemuseoiden kanssa. Esimerkiksi Helsingin taidemuseoiden yhteistuotannoissa saa tiedotusyhteistyöetua. Rahaa näissä yhteistuotannoissa ei niinkään liiku, koska kaikki ovat vähävaraisia, mutta kun jokainen osallistuu vähän, yhdessä saa enemmän. On myös muunlaisia yhteistuotantoja. Esimerkiksi British Council voi kustantaa lentolippuja museon sisältöseminaariin tuleville puhujille tai Kiasman pedagogisen osaston yhteistyö Helsingin kaupungin kanssa vuonna 2008 tehty Kivikko-projekti, mihin saatiin rahoitusta lähiöprojektista. Lisäksi on vielä yrityskumppanit, jotka voivat tarjota sidosryhmilleen tai henkilökunnalleen tapahtumapäivän Näitä on tehty muun muassa Finnairin kanssa. Eikä sovi unohtaa monivuotisia yhteistyöhankkeita yrityskumppanien kanssa. Pisin sellainen oli Kiasmassa Vattenfallin kanssa tehty noin kolmevuotinen sopimus. Siinä tehtiin Kiasman kiertokoulu niminen projekti, jonka aikana oppaat kiersivät pakettiautolla luennoimassa peruskouluissa ympäri Suomea kertomasta nykytaiteesta. Museo tavallaan lähti yleisön luo.

Sponsorointi ja yritysyhteistyökumppaneiden kanssa toimii Kiasmassa markkinointiosasto. Markkinointi on pääosin yhden työntekijän harteilla, mutta hän tekee yhteistyötä muiden osastojen kanssa, erityisesti viestinnän ja pedagogisen osaston kanssa. Yritysyhteistyö voi olla myös edellisessä kappaleessa mainitun kaltaista, jolloin vastuu voi olla muillakin muin markkinoinnilla. Esimerkiksi jos kyse on taidekasvatukseen liittyvistä sisällöllisistä asioista, Kiasman pieni pedagoginen osasto voi järjestää vaikka pohjoismaisille kuvataideopettajille koulutuspäiviä. Aihepiiristä riippuen yhteistyön ja siihen liittyvät järjestelyjä hoitaa myös Kiasma-teatteri. Jos tehdään suurelle

yleisölle jotain, kaikki osastot tekevät yhteisötyötä ja vetovastuu vaihtelee painotusten mukaan.

Kiasma on osa Valtion taidemuseota ja se tuo vastuun osallistua kansainväliseen toimintaa ja hankkeita on tarjolla paljon. Kiasma on osallistunut moniin kansainvälisiin projekteihin. Ne voivat olla EU-hankkeita tai muuta kansainvälisten verkostojen kautta syntyneitä toimintaa Esimerkkeinä voi mainita yhteistyön erilaisten pohjoismaisten taidemuseoiden kanssa ja yliopistojen kanssa. Raitmaan mielestä on tärkeää, kehittämistyön kannalta, että kansainvälinen yhteistyö on aktiivista ja jatkuvaa. Tällä hetkellä Kiasma on mukana EU-hankkeessa Youth in action. Se on yhteishanke, jossa on mukana Centre Pompidou Ranskasta, Tate Modern Britanniasta ja Kiasma. Siihen kuuluu nuorisovaihtoa osittain EU-rahoituksella ja pieni osuus kultakin osallistujalta, kuten EU-hankkeissa on tapana. Ideana siinä on nuorten osallistamiseen perustuva sisällön tuotanto. Tähän hankkeeseen liittyi kulttuurituottaja Saara Klemetin opinnäytetyönä yhdessä nuorten kanssa tuottama Holy shit!-tapahtuma.

Kiasmassa voisi isommissa hankkeissa tarvita projektipäällikköä. Esimerkiksi Ars06 oheisohjelmaa varten oli hyvä, että koordinoinnin hoiti yksi ihminen. Tämä johtui siitä, että yksittäisiä ohjelmia oli enemmän kuin kyseisellä näyttelyllä aukiolopäiviä. Raitmaan mielestä on välttämätöntä että sisällön tuottajat ovat tiiviissä yhteistyössä ohjelmapäällikön tai koordinaattorin kanssa jos tämä ei ole sisällön ammattilainen. Kiasmassa käytetään palvelukoordinaattori nimikettä, kyseisen henkilön toimenkuvaan kuuluu kaikenlainen ei-sisällöntuotantoon liittyvä, kuten tilojen vuokraus ja avajaisjärjestelyt. Kiasmassa on eriytetty yleisötilaisuudet ja ulosvuokraukset toisistaan. Palvelukoordinaattori huolehtii ulosvuokrauksista ja suljetuista tilauksista. Työpajat ja seminaarit ovat yleensä pedagogisen osaston tai Kiasma-teatterin järjestämiä.

Kulttuurituottajien työstä Raitmaalla tuntui olevan hyvä käsitys.

”Kulttuurintuottajat tekee hyvin pitkälti sitä samaa työtä mitä mekin. Ja me ollaan saatu sinne aika hyvä näkymä harjoittelijoiden kautta jotka on valistaneet meitä siinä asiassa. Me ollaan huomattu, että se toimii tosi hyvin sellainen projektituotanto näiden harjoittelijoiden avulla ja harjoittelijoiden saamien oppien pohjalta ne onnistuu pääsääntöisesti tosi hyvin kun pystyy rajaamaan tällaisen selkeän osa-alueen. En tiedä, jos ajattelee sellaista skenaariota, että kulttuurituottaja työskentelisi kiinteästi museossa ja täällä olisi joku vakituinen kulttuurituottaja jonka tehtävänä olisi enemmänkin koordinoida ja ohjata näitä kokonaisuuksia niin miten se istuisi sisältötyöhön.”

Kiasmassa on opeteltu tuottajan työtä käytännön kautta. Raitmaa uskoo että ammattimaisesta kulttuurituottajasta olisi ollut erityisesti apua Kiasman alkuaikoina, valitettavasti koulutus vasta käynnistyi samoihin aikoihin kun Kiasma aukesi. Raitmaan mielestä on mielenkiintoinen kysymys, että voiko museoon tulla puhtaasti kulttuurituottajan koulutuksella. Hän näkee ongelmallisena sisällöntuotannon tuntemuksen, sen että tehtävät tavallaan jakautuisivat uudella tavalla ja yhteistyö olisi todella tärkeää, pitää löytää yhtenäinen näkemys yleisötyöstä ja yleisöille kohdennetusta sisällöstä. Pitää olla aidosti kiinnostunut alasta. Välttämättä ei tarvitse koulutukseen lisätä museoaineita ja sitä kautta tuoda sisältöä tutuksi, vaan avain on hyvä yhteistyökyky ja kulttuurituottajan oma ammattitaito.

”Pitäisi tehdä yhteistyötä. Tuottajan työ on oma ammattitaito. Voi tuottaa yhtä hyvin taidemuseolle ja Punaiselle Ristille tai mille tahansa toimijalle mitä tahansa ohjelmaa. Sisällöntuotanto puolella sitä ei näkemykseni mukaan voi tehdä kuin tekemällä läheistä yhteistyötä sisällöntuottajien kanssa. Jos tekisi ihan mitä vaan seminaariohjelmia tai tapahtumapäiviä suurelle yleisölle niin täytyyhän sen silloin tulla asiantuntijaorganisaatiosta se pihvi, sieltä sisällöistä.”

Parhaat projektit ovat syntyneet silloin kun sisällöntuottajat voivat keskittyä sisältöihin ja kaikesta muusta on huolehtinut joku muu. Yhteistyö on tärkeää. Raitmaa ei usko Kiasman edustavan museoala kovin hyvin. Siellä ohjelmatuotantoajattelu on ollut mukana alusta asti, ja tullut luontevaksi osaksi toimintaa. Monissa museoissa on erilainen historia ja historialliset syyt ja toimintatapa ja toimikenttä. Silloin ei välttämättä näe yleisötapahtumia tai ohjelmatuotantoa kovin tärkeänä osana museotoimintaa tai niihin ei ole resursseja. Sellaisissa museoissa keskitytään näyttelytuotantoon. Suuntaus on kuitenkin kohti tiedostavampaa yleisösuhdetta.

3.2 Työväenmuseo Werstaan museonjohtaja

Työläismuseo Werstaan museonjohtaja Kalle Kallio oli vuorossa seuraavana.

Werstas-museon vuosikertomuksen mukaan museonjohtaja vastaa museon johtamisesta, strategisesta suunnittelusta, taloudesta ja hallinnosta. Kallio itse kuvailee tekevänsä museossa kaikkea maan ja taivaan välillä. Museonjohtaja ehtii Werstas-museon kokoisessa organisaatiossa miettimään näyttelyjen sisältöjäkin, vaikka käytännössä johtaminen ja hallinto vie paljon aikaa. Lisäksi pitää pysyä kärryillä eri asi-

oista ja johdatella asioita johonkin suuntaan jonka kokee vastaavan yleisön, omistajien, asiakkaiden ja henkilökunnan tarpeita.

Kallio on tuottanut tapahtumia museoihin. Hän on taannoin vastannut Seurasaaren kesätapahtumatoiminnasta, Museoliitossa työskennellessään hän järjesti tilaisuuksia ja kansalaisjärjestöaktiivinakin tuottajan kokemusta on kertynyt. Nykyisessä työssään hän toisinaan on keskeisessä roolissa mukana järjestämässä tapahtumia ja toisinaan hän vain määrittää budjettiraamit ja muut tekevät tapahtuman. Hän näkee että tapahtumien merkitys kasvaa koko ajan, jos ihmisiä haluaa liikkeelle, tapahtumia pitää olla. Werstas-museossakin suuri osa kävijöistä on juuri tapahtumakävijöitä.

Kun tapahtumia järjestetään, ainoa erityispiirre mihin tahansa tapahtumanjärjestämiseen verrattuna, on se että katsotaan aiheen puolesta mitä tehdään. Periaatteessa kokoelmapolitiikka on tiukinta. Museoiden tehtävä on kerätä ja tutkia määrättyjä tavaroita, se on hyvin kapea alue. Näyttelyissä sisältöä voi tuottaa vähän väljemmällä perspektiivillä ja tapahtumapuolella voi sitten tehdä kaikkein väljimmin sisältöjä.

”Olin Skotlannissa EU-kokouksessa ja Kalastusmuseossa siellä puhuttiin tästä, niilläkin on perusfokus skotlantilaisessa kalastuksessa. Näyttelyissä pystyy tekemään erilaisista teemoista laajemmin mutta tapahtumapuolella niillä voi olla vaikka merirosvo-tapahtuma, millä ei ole mitään tekemistä kalastuksen tai oikeestaan oman historiankaan kanssa. Sellaiset kapteenikoukut ynnä muut. kohtaa lapsiin ihan kymppillä. Tapahtumapuolella on eniten vapauksia.”

Kallio voisi kuvitella järjestävänsä sarjakuvatapahtuman, vaikka museolla ei ole minäkäänlaista kokoelmavastuuta suomalaisesta sarjakuvasta ja sarjakuva-näyttely ei onnistuisi. Hän totesi vielä että, museoilla on lähes poikkeuksetta hienot ja uniikit tilat erilaisten tapahtumisen järjestämiseen. Museoiden tiloihin saa paremman näköiset kokoustilat kuin esimerkiksi hotellin konferenssituloihin. Kallio ei välttämättä pidä tapahtumatoimintaa museossa museotoimintana, mutta myöntää että se lisääntyy ja on mahdollista että museoissa on tapahtuma-amanuensseja.

Sisällöntuottajan on oltava asiantuntija, mutta Kallion mielestä asiantuntijuus ei perustu koulutustaustaan.

”Kun tehdään sisältöjä, silloin oletus on hyvin voimakas että museo tekee asioita jotka on totta, jotka perustuu johonkin. Siitä seuraa, että miten voidaan varmistaa että ne asiat mitä tehdään on korkeatasoisia? Sen varmistamiseen on erilaisia menetelmiä ja näistä yksi on koulutuksen standardisointi eli me olemme, että tietyllä koulutuksella ihminen on asiantuntija voidaan olettaa se myöskin monella muulla oletuksella, se on keskeinen kehäpäätelmä”

Kallio näkee ammatillisen osaamisen määrittelyn hankalaksi museokentällä. Museoissa on monenlaista osaamista ja museokentällä on vaikea puhua siitä mitä kukakin osa ja mitä ei.

Yleisötyön kehityssuunnista Kallio nosti ensimmäisenä esiin aikuisten museooppimisen. Se tuo mukanaan kysymyksen miten näille elinikäisille oppijoille tehdään pedagogista sisältöä? Tämä liittyy tapahtumiin, museoiden tarjoama toimiminen ja oleminen on muutakin kuin kierros museossa tai opastus joskus. Aikuisetkin kaipaavat toimintaa. Oheispalveluiden järjestämisessä Suomessa ollaan Kallion mukaan jäljessä Länsi-Euroopasta, nimenomaan palvelupuolella. Hän ehdottaa vapaaehtoisuustoiminnan kehittämistä. Englannissa on dosenteiksi kutsuttuja vapaaehtoisia, jotka toivottavat ihmiset tervetulleiksi museoon ja kertovat museosta. Suomessakin on ainakin Heurekassa vastaavaa toimintaa, opastamassa interaktiivisissa jutuissa. Kallio kertoi että hänen aiemmin mainitsemassaan Skotlantilais-museossa on kuusi vakituista työntekijää ja 60 vapaaehtoista.

Kallio ei kuitenkaan usko että se olisi suomalaiseseen tai pohjoismaiseen museokulttuuriin tulossa. Britanniassa suuri osa on vapaaehtoistyötä ja se voisi toimia täällä Suomessakin ja toimiikin kotiseutumuseoissa. Seuraavaksi Kallio puhui museoiden keskittymisestä. Pienet yksiköt ovat resurssipulan vuoksi vaikeuksissa ja isotkin kärsivät määrärahojen vähäisyydestä. Ongelmat ovat erilaisia, mutta museoiden täytyy verkostoitua olla mukana yhteistoiminnassa ja keskittyä. Tehdään yhteistyötä koska museo ei enää pärjää yksin. Yhteistyötä tehdään laajasti, ei pelkästään museo- tai kulttuurialalla. Kallion johtamassa Werstas-museossakin runsas tapahtumatarjonta järjestetään melkein aina yhteistyössä jonkun toisen tahon kanssa.

Sponsorointiin ja yhteistyöhön muiden kanssa vaikuttaa se onko museo yksityinen vai kunnallinen. Yksityisissä museoissa on aina joku taustaorganisaatio, joka pyörittää museon toimintaa. Pelkästään verovaroin toimiva yksityinen museo toimii eritavalla kuin yksityinen museo; joka joutuu keräämään rahat sieltä täältä, kuten esimerkiksi yhteistyökumppaneiltaan. Hyvin harvat museot pystyvät pelaamaan mainostuloilla, johtuen kapasiteettipulasta. Tosin yhteistyösopimuksilla voi saada ihan kelvollisen summan. Werstas-museo sai sitä kautta noin 80 000 euroa, mikä on kohtalaisen paljon.

Yleisöä tarvitaan, museot ovat kehittyneet niin että on tullut uusia yksiköitä, mutta kokonaiskävijämäärät eivät ole nousussa.

Kansainvälisestä yhteistyöstä Kallio totesi ihmisten matkustavan enemmän ja näyttelytkin liikkuvat useammin maasta toiseen. Työpaikkojakin haetaan yli maan rajojen.. Erilaisia konferensseja pidetään ja verkostoidutaan, se on museotyöläisenkin arkea..

”Kansainvälisyys näyttää lisääntyvän. Kuinka ekologista se sitten on et suhailaan lentokoneella ympäriinsä ja pidetään jonkinlaisena hyveenä sitä et viedään kulttuuria jonnekin. Mutta siihen myös rahoittajat kannustavat voimakkaasti tällä hetkellä, jus tää kulttuurivientihanke, on kyse siitä tehkää yhteistyötä, viekää ja tuokaa.”

Kallion mukaan EU-hallinnon kiemurat osaavia työntekijöitä tarvitaan museoissa. Hän näkee amanuenssin käyttämän ajan ammattitaidon tuhlaamisena, kun hakemukset voisi täyttää joku hanke-ammattilainen. Hän korosta jälleen asian olevan enemmän henkilö - kuin koulutuskyse. Hallinnon hahmottaminen, hyvä kielitaito, ja se että tietää miten asioista otetaan selvää, näitä taitoja pitäisi löytyä. Kallio kertoi että maaseudulla on paljon todella hyviä hankkeiden laatijoita, ovat tottuneet erilaisiin rakennerahastoihin ja muihin sellaisiin. Tietysti tässä on sekin puoli, että mitä enemmän on taitavia rahoituksen hankkijoita, sitä kovempi on kilpailu rahoista.

Ohjelmapäällikön tarve museoissa riippuu museon koosta ja siitä mitä tehtäviin kuuluu. Werstas -museossa on päällikkövetoinen systeemi Se tarkoittaa että museonjohtajan alaisuudessa on päälliköt ja heidän alaisuudessaan kaikki muut. On toimistopäällikkö, joka hoitaa henkilöstöhallinnon ja talouden puolen ja sitten on näyttelypäällikkö, joka hoitaa näyttelyt. Myös museopedagogiikka kuuluu siihen. Asiakaspalvelupäällikkö hoitaa markkinoinnin, avoinnapidon ja tapahtumat. Kokoelmapäällikkö hoitaa kokoelmat, erikoissuunnittelija hoitaa teknisen puolen ja graafisen suunnittelun työnjohdon. Muuta henkilökuntaa ovat tutkija, museolehtori, museomestari ja museoemäntä, joka on asiakaspalvelussa.

Työpajojen puolella pedagoginen osasto hoitaa ja seminaarit on enemmän asiakaspalvelupäällikön vastuulla. Toisaalta, jos on näyttelyyn liittyvä seminaari esimerkiksi DDR-seminaari kun on DDR-näyttely, sellaista ei ole tulossa, mutta jos olisi suunnitteilla tehtäisiin yhteistyötä, homma ei olisi yksin kenelläkään.. Ainakin näyttelyn käsikirjoittanut olisi mukana ja ehkä myös asiakaspalvelupäällikkö. On hyvä, että on use-

ampia ihmisiä tekemässä, ja jos on yhteistyökumppani niin niiden kanssa toimiminen olisi juuri se professio missä olisi kulttuurituottajille eniten tilausta, kuvailee Kallio Kulttuurituottajia on todennäköisesti isommissa museoissa, ehkä joitain kymmeniä, tarkkaan asia ei Kallion tekemistä Museoväki- tutkimuksesta selviä, ammattikorkeastatuksen omaavia on, mutta on konservaattoreita, restonomeja ja monenlaisia ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita erilaisissa tehtävissä. Kalliokin on hyvin perillä kulttuurituottajan ammatista, onhan hän toiminut vastaavissa tehtävissä ja tekee yhteistyötä kulttuurituottajien kanssa. Tapahtumatuotannon osaamista, mitä museoalalla saa työn ohessa ja kulttuurituottaja opintojen kautta. Kulttuurituottajiksi opiskelevia on ollut työharjoittelussa myös Werstas-museolla. Harjoittelijan kanssa on katsottu mitä opintojen kannalta hyödyllistä museossa on menossa ja tehtäviä on valittu sen mukaan. Kallio muistelee että joku suunnitteli opinnäytetyönään avajaiset ja pohti sitä mikä avajainen on. Myös museopedagogiikan puolella on tehty suunnitelma opastukselle ja sitten on ollut tiedotukseen liittyviä tehtäviä. Sen lisäksi harjoittelussa olemisenhan on aina työyhteisössä elämistä, monenlaista puuhaa riittää näyttelynpystytyksestä alkaen.

Museossa on kulttuurituottaja joka toimii museoemäntänä. Hän hoitaa museokauppaa ja on museon info. ja lisäksi hän hoitaa myyntiä, häneen otetaan yhteyttä kun varataan tiloja ja tarjoilujen järjestäminen kuuluu hänen tehtäviinsä. Hän ei ehdi osallistumaan tapahtumatoiminnan järjestämisen, johtuen toimenkuvasta.

Tarvitaanko museoalalla kulttuurituottajia vai onko turha menoerä resurssipulasta kärsivällä alalla?

”Tulisihan museoala ilman kulttuurituottajia toimeen jos näin sanotaan ja ilman monia muitakin. Kysymyshän on siitä, että onko kulttuurituottajissa ihmisiä jotka pärjää tällä alalla. Tiedän että on. Se tavallaan on se juttu siinä, et semmosten jotka kiinnostuu näistä asioista ja on hyviä tyyppejä, hyviä työntekijöitä, ne hankkii semmosen koulutuksen kun hankkii. En usko et kuka tahansa kulttuurituottaja olisi hyvä museotyöntekijä tai välttämätön mutta joukossa on varmasti niitä jotka on.”

Kallio ei usko että kulttuurituottajien työmahdollisuuksilla ja museoiden resurssipulalla olisi yhteyttä. Hän uskoo että jos museo rekrytoi uutta työntekijää, sinne etsitään sopivinta osajaa kyseessä olevaan tehtävään. Kulttuurituottaja voi osata jotain mitä muu museon väki ei osaa. Ehkä museoon ei haeta enää kuudetta kansatieteilijää,

vaan jotakuta joka osaa suunnitella, laatia budjetteja ja olla yhteyksissä yhteistyökumppaneihin. Ei kaikkien pidä olla samasta puusta veistettyjä.

”Tulevaisuudesta: Kulttuurituottajan taitoja tarvitaan, mutta onko taidot työn ohessa hankittavia vai tutkintokoulutuksella vai täydennyskoulutuksena? Jos ajatellaan näyttelyn toteutumista niin meillä ei missään opeteta miten näyttelyprosessi hoidetaan, siis missään. Tietysti ne ovat erilaisia eri paikoissa. Ne jotka tekevät näyttelyitä ja -otetaan joku historioitsija yliopistosta, se ei tajua näyttelyn tekemisestä mitään, mutta yhden näyttelyn jälkeen se tajuaa jotain ja jos on hyvät kuvaukset ja se alkaa hahmottaa niitä, muutamassa vuodessa siitä voi kehittyä sellanen et voi sanoo et se osaa tehdä näyttelyitä. Se pohjakoulutus ei riitä. Tavallaan kun se on mahdollista ajatella, että tietyt sellaiset tapahtumabudjetointi asiat tulee koulusta ja sisältö tulee työpaikassa museossa, sen voi ajatella niinkin et oltuaan muutaman vuoden museossa kulttuurituottaja voi olla pätevä historia-asioissa tai taiteen tuntemuksessa. Minun mielestäni museon pitäisi pitää huolta et koulutustaustat ei olisi liian samanlaisia. Tietysti helmasynti museoalalla on museoammattilaisen käsite, niitähän tilastoidaankin, museoammattilaisia.”

Kallio on myös kiinnostunut mihin kulttuurituottaja sopii museoalalla. Museolaki määrittelee että saadaksean valtiosuutta, museolla on oltava kaksi työntekijää kokopäiväisenä, museajohtajalla ylempi korkeakoulututkinto, museon erikoisalan osaamista ja museologian opintoja. Toinen työntekijä jolla pitää olla korkeakoulututkinto sekä työkokemusta tai /ja museologian opintoja, tämä tulee museoasetuksesta ja sitä tilastoidaan. Periaatteessa määritelmän pitäisi olla se, täyttääkö nämä kriteerit. Osa museonjohtajista pitää tätä huonona, koska miksi palkattaisi muita kuin ammattilaisia? Miten vois olla ammattilaisia ja ei-ammattilaisia? Tietysti kaikki ovat ammattilaisia. Jos on kokki, niin onhan hänen oltava ammattilainen, on koulutusta tai ei. Tämä on museoviraston tapa tilastoida näitä asioita, toteaa Kallio. Kun museolakia valmisteltiin, museovirasto kehitti uuden käsitteen ja haluaa tietää ministeriötä varten museoammattilaisista ne joilla on substanssiaineen pätevyyttä. Eli esimerkiksi ei graafikoita tai markkinointialan ihmisiä ja varmaan myös kulttuurituottajat kuuluu tähän luokkaan joka ei ole näitä museoammattilaisiksi lohkaistuja oikeita substanssiosaajia. Kallion käsityksen mukaan ministeriö seuraa näitä lukuja jyvittäessään valtiosuutta.

”Tässä on tavallaan taustalla vanha perinne museoaineista joita on aikanaan ollut arkeologia, taidehistoria ja suomalais-ugrilainen kansatiede. Historia on tullut vähän myöhemmin. Jossain aina tää kukkii et pitää olla museoaineista valmistunut. Näiden neljän tieteen alan edustajilla on tietynlainen monopoli tällä alalla, sen huomaa Museoväki-tutkimuksistakin. Eli Museologia on se yhdistävä

aine ja tullut paljon myöhemmin mukaan. Se museoaineiden paine on vähän hellittänyt, mutta on edelleen aika vahva, kun taidehistorioitsija jää eläkkeelle tilalle tarvitaan taidehistorioitsija tai että meillä pitää olla näitä eri aineita ja tässä tehtävässä pitää olla kansatieteilijä, se on ollut tämän alan vanha traditio. ”

Tämä traditio on muuttumassa, soveltava korkeakoulututkintoa ja museologiaa arvostetaan mutta ei vielä ihan niin paljon kun voisi. Kulttuurituottaja ei suinkaan ole ainoa ammatti joka joutuu tämän kanssa painimaan, esimerkiksi on folkloristeja jotka haluaisivat museoalan hommiin. Heitä onkin museoalan töissä ja on ongelma kun on ”väärä” pääaine.

3.3 Hämeenlinnan taidemuseon kokoelma-amanuenssi

Kokoelma-amanuenssi Päivi Viherluotoa haastattelin ihastuttavassa puurakennuksessa, joka toimii henkilökunnan toimistotilana.

Päivi Viherluodolla on laajat työtehtävät ja pitkä kokemus taidealan töistä. Hän aloitti uransa jo 25 vuotta sitten aluetaidemuseotutkijana. Jo silloin alkanut työ sisälsi kiertonäyttelyitä, taidehankintoja, neuvontaa. Tämän tyyppinen toiminta on edelleen osa Viherluodon työnkuvaa. Nykyään siihen kuuluu asiantuntijatehtäviä ja hankkeiden ideointia ja toteuttamista. Jos Hämeenlinnassa suunnitellaan puiston korjausta ja siellä on joku veistos, hän huolehtii veistoksen huomioimisesta ja tarkastaa sen mahdollista konservointitarvetta varten. Varsinainen toimenkuva Hämeenlinnan taidemuseossa on kokoelma-amanuenssin työ.

”Amanuenssi-nimikkeellä olen ollut täällä jo pidempään ja erilaiset hankkeet kuuluvat myös minulle niin kuin yleisöneuvonta. Jos joku soittaa taidemuseoon ja haluaa tietää jotain taiteilijasta tai taideteoksesta tai kokoelmista jotain tai haluaa tietoja meidän arkistosta eli arkistokokoelmat, arkistot kuuluu minulle myös. Kuvalainat, näyttelylainat, eli jos joku museo haluaa teoksen näyttelyyn, lainat ja sopimukset ja erityishankkeet esim. viime vuonna hoitolaitoksiin suunnattu palveluhanke joka me vedettiin. Hain sille rahoituksen ja yhteistyökumppanit ja taiteilijat ja toteutin sen. Taidetta hoitolaitoksiin oli tämä hanke. Oppilaitosyhteistyö, harjoittelijoiden ohjaus. Osallistun näyttötutkintojen vastaanottamiseen. Meillä on vakio oppilaitokset jonka eri alojen opiskelijat tekevät harjoitte-luja ja niihin liittyviä näyttöjä. Nytkin takahuoneessa istuu opiskelija matkailualalta ja tekee tähän hoitolaitoshankkeeseen liittyvää markkinointia ja minä ohjaan häntä.”

Hämeenlinnan taidemuseo on pieni organisaatio ja työntekijöitä on yksitoista. Viherluodon lisäksi on museonjohtaja, toinen amanuenssi jolle kuuluu vaihtuvat näyttelyt ja tiedottaminen, näyttelymestareita, palvelusihteerit, ja loput henkilökunnasta pitävät kahdessa rakennuksessa olevia näyttelytiloja avoinna. Työntekijöitä on vähän ja tehtäväkentät hyvin laajat.

Viherluoto, kuten edelliset haastateltavatkin, on kokenut tapahtumatuottaja.

”Työtäni voi tarkastella monilla nimikkeillä ja yks voi olla tuottaja nimike. Ja monet hankkeet, onpa ne sitten näyttelyitä, tapahtumia tai näyttelyn oheisohjelmaa, niin sehän on tuotantoprosessi ja pitää miettiä millä rahalla se tuotetaan, mikä on suunnitelma, kuka tekee mitäkin ja miten tiedotetaan. Et tietyllä tavalla nämä erilaiset työprosessit on aina jonkun lopputuloksen tuottamista ja se on prosessi ja siinä on samantyyppiset vaiheet, onpa se sitten näyttely tai tapahtuma. Meillä on suurelle yleisölle suunnattuja tapahtumia. Muutama vuosi sitten lanseerattiin tällainen taidemuseokävely niminen teemapäivä tai tapahtuma ja niissä on ollut hyvin erilaisia teemoja. Sen suunnittelu ja sisällön tuottaminen ja sitten useimmiten kun porukkaa on vähän ja rahaa ei ole, budjetin pyörittäminen on joskus helppoa, kun monet jutut tuotetaan ilman rahaa ja ilman budjettia. Sitten se on enemmän siitä luovasta ratkaisukyvystä kiinni mitä pystyy tekemään. Taidemuseokävelyissä on ollut erilaisia teemoja kuten veistökävelykierroksia keskustassa ja taidemuseon mäen, Keinusaaren vanhojen rakennusten tarinat ja kokoelmiin ja arkistoihin porautuvia juttuja. Sitten toinen teemapäivä on muutaman vuoden ajan pyörinyt kaks kertaa vuodessa eli senioripäivät.”

Osallistujia näillä tapahtumilla on ollut vaihtelevasti. Muutamasta ihmisestä on ylletty 150 kävijän ruuhkaan. Suosioon vaikuttaa pääsymaksun suuruus, ajankohta ja monet muut seikat.

Viherluoto kertoi että henkilökunta tekee tapahtumajärjestelyt, mutta museossa tehdään paljon yhteistyötä oppilaitosten kanssa ja harjoittelijat toteuttavat tapahtumia. Myös naapurissa sijaitseva Lasten ja nuorten Kulttuurikeskus Arxin kanssa on paljon yhteistyötä. On erilaisia tuotantoja joita voi myös tapahtumiksi kutsua kuten tietylle kohderyhmälle suunniteltu työpaja tai esimerkiksi museoteatteria ammattinäyttelijöiden kanssa. Tämän tyyppisissä tapahtumissa on yleensä mukana yhteistyökumppaneita. Yhteistyö on toteutunut välillä rahoituksena, välillä sisällön tuotantona ja se vaatii koordinoitua, palavereja ja hyvää yhteistyötä.

Sisällön tuottajan on oltava oman alansa asiantuntija. Yhteistyökuvioidenkin pohjalta Viherluoto näkee, ettei tarvitse olla taidehistorioitsija, voi aivan hyvin olla vaikka taidepedagogi, taiteilija, näyttelijä, tai ohjaustoiminnan koulutusohjelmasta valmistunut, kunhan hallitsee tapahtumatuotannon.

”Sisältö pitää olla hanskassa, jos on kyseessä museoteatteritapahtuma niin pitää ymmärtää mikä se on. Perusymmärrys pitää olla museon ja taidemuseon yleisötyöstä, yleisösuhteesta, taidemuseotyön tavoitteista ja museopedogisista tavoitteista, mutta ei tarvitse osata taidehistoriaa alusta loppuun teoreettisella tasolla.”

Viherluoto on ohjannut ohjaustoiminnanopiskelijoita jotka ovat tehneet opinnäytetyönään jonkun tapahtuman ja vastanneet oikeastaan koko tapahtumaprosessin teosta. Viherluoto uskoo että kulttuurituottajien työllistymisen ongelmana on se ettei pieni museo voi tilata tuottamisen ammattilaiselta jotain pakettia ja sisällöllistä osuutta jostain muualta. On tehtävä itse kaikki. Kysymys on oikeastaan siitä että pieni talo, pienellä budjetilla ei voi palkata lisää väkeä.

Segmentoituminen on ollut jo pitkään nähtävissä. Se asettaa melkoiset vaatimukset pienin resurssein toimivalle muutaman ihmisen pyörittämälle taidelaitokselle jonka toiminnan volyyymi on kuitenkin suuri. Hämeenlinnan taidemuseo toimii valtakunnallisella tasolla ja haluaa valtakunnallista näkyvyyttä. Pitäisi pystyä vastaamaan eri yleisöryhmien toiveisiin ja se näkyy siis kaikessa tekemisessä harrastamisessa, perheiden elämässä, kuluttamisessa. Erilaiset ihmiset ryhmäytyy yhä pienempiin. Ei riitä että on fantastisen kiinnostava yleisöjuttu. Tai saattaa tulla paljon yleisöä, mutta mieluiten räätälöityä eri ikäiselle tai vanhempi -lapsi päivää tai isovanhempi -lapsi päivää tai senioripäivää. Eläkeläiset ehdottomasti haluaa heille räätälöityä ohjelmaa ja ylipäänsä palveluissa on tulossa kolmas sektori mukaan. Sosiaali- ja terveystieteiden puolella on tulossa taidemuseoidenkin palvelujen pariin ja heille pitää pystyä räätälöimään omanlaistaan palvelua ja se vaatii tutkimusta ja paneutumista. Sitten on tietysti kaikki muut erityisryhmät. Yks näkökulma on siinä ja toinen on koveneva kilpailu yleisöistä, palvelujen käyttäjistä. Vapaa-ajan kohteita on tullut valtavat määrät lisää, hyvin erityyppisiä ja kautta linjan museoiden kävijämäärät on viime vuosina vähentyneet. Näkyvyys on tärkeää ja kun museoilla ei ole markkinointirahaa, niin näkyvyyttä on vaikea tehdä.

Kun ei ole rahaa eikä aiheuta positiivista skandaalia, niin näkyvyyttä on vaikea saada perustyöllä.

Sponsorointia ja yritys yhteistyötä on jonkun verran ollut aina. Viherluodon mielestä yhteistyö on ollut merkityksellisempää. Sisällöntuotannon ja tekemisen puolella tarvitaan yhteistyökumppaneita, jolloin saadaan kustannuksia jaettua. Tapahtumissa ja esitelmäsarjoissa esimerkiksi saattaa olla mukana Vanajaveden opisto, joka on paikallinen kansalaisopisto. Viime syksynä kun oli virolainen taiteilija, yhteistyötä museon kanssa teki paikallinen Tuklas -seura. Ilmaista sponsorirahaa ei varsinaisesti ole, se on aina vastikkeellista. Eli jos saa johonkin tukea, se tarkoittaa että sen eteen on tehtävä paljon töitä. On sitouduttava järjestämään asiakasiltoja ja se tarkoittaa henkilökunnan ylityöpalkoista lähtien kaikkea sellaista päivätyön lisäksi tehtäviä hommia. Myydään omaa selkänahkaa. Suuria sponsorisopimuksia on yksittäisen pienen taidelaitoksen vaikea saada. Mutta Verkatehdas- yhteistyön myötä Hämeenlinnan taidemuseo on saanut mahdollisuuden markkinointiin. Yhteistyökumppaneilla on yhteisiä S-etuksia yleisölle. Vaikka se pienentää pääsylipputulota, se tuo samalla näkyvyyttä. Markkinointiin ei siis museolla ole varaa, ilmoituksiin hieman, mutta siinä se. Taidemuseoissa on se etu, että näyttelyistä kirjoitetaan kritiikkejä. eilaista markkinointikanavaa ei ole välttämättä kulttuurihistoriallisella museolla. Tiedottaminen ja sähköiset viestintävälineet ovat tärkeitä, museossa tehdään suoraa ja kohdennettua tiedotusta.

Tapahtumien merkitys uuden yleisön houkuttelijana on jäänyt arvailujen varaan. Esimerkiksi senioripäivä on suosittu, mutta on epävarmaa tuoko se museoon uusia kävijöitä. Ainakin senioripäivinä edulliset liput houkuttelevat tulemaan uudestaan. Valtakunnallisen tutkimuksen mukaan museoilla on vakiokävijänsä, sama käyttäjäkunta käy Hämeenlinnan taidemuseon kaikissa näyttelyissä ja seuraa kuvataiteita hyvinkin laajalta alueelta. Kävijätutkimusten perusteella taidemuseossa on laaja vakioyleisö. Kävijäkyselyin tehdään vertailuja ja katsotaan miten usein ihmiset käyvät. Lisäksi niiden avulla saadaan palautetta.

Kansainvälistä toimintaa on paljon, Viherluoto kertoi. Näyttelyitä tuotetaan yhdessä kumppanitaidemuseoiden kanssa. On ollut japanilaista bambutaidetta ja grafiikkaa esittelevä näyttely yhteistyössä japanilaisen, tarkemmin sanottuna Tokiolaisen galle-

rian kanssa. Balilaista kulttuuria ja taidetta esittelevä näyttely on tehty yhdessä balilaisen museon kanssa. Tämän tyyppinen yhteistyö on yleensä kahdenvälistä, erilaisissa yhteyksissä löytyneitä kiinnostavia yhteistyökuvioita. Hämeenlinnan ystävyyskaupungin Weimarin kanssa taidemuseo on tehnyt yhteistyötä Rembrandtin ja Albrecht Durerin grafiikan parissa. Tähän liittyi Rembrandtin kansainvälinen tutkimushanke jota oli tekemässä hollantilainen tutkija. Museonjohtaja vastaa yleensä virallisista suhteista ulkomaille. Hämeenlinnan taidemuseon näyttelyamanuenssi on myös ollut tässä roolissa. He ovat tehneet aihepiireihin liittyviä tapahtumia, tämäkin työ tehdään kaiken muun työn lisäksi koska ei ole varaa palkata projekteihin vetäjiä. Joihinkin näyttelyihin edellytetään tietyn tasoisia turvatoimia ja taidemuseo on satsannut turvallisuusvaatimusten täyttämiseen. Turvatekniikka, valvonta ja asiakaspalvelu vaativat rahaa ja näyttelyitä varten saadut resurssit kuluvat niihin.

”Ei ole voitu projektipäällikköä palkata, omana työnä on tehty. Kaikkiin turvallisuusvaatimukseen tarvitaan paljon rahaa., on satsattu turvatekniikkaan, valvontaan, asiakaspalveluun, resurssit menevät niihin. Tottakai ne on budjetoitu jo etukäteen tarkkaan, että on käänöskulut, tutkijanpalkat, ulkomaankuljetukset, vakuutukset. Mitään ekstraa ei ole. Suuremmissa taloissa toimitaan sillä tavalla, että on erityishankkeissa näyttelysihteeri tai projektipäällikkö tai sitten kuraattori. Me toimimme itse kuraattoreina ja meillä on siis monta hommaa suvereenisti päällekkäin.”

Tarvitaanko esimerkiksi ohjelma päällikköä? Hämeenlinnan taidemuseon kokoinen museo jonka toiminnan volyymit ovat huomattavan suuret näyttelyiden ja muidenkin hankkeiden suhteen, tarvitsisi konservaattorin, , joka vois myös valokuvata, mutta tämä on vain haave, Viherluoto nauratti. Näyttelymestareiden lisäksi olisi hyvä saada museomestari, joka puuttuu. Taidemuseo on menettänyt säästösyistä kaksi ihmistä. Muutama vuosi sitten oli 14 vakinaista, sitten 12 ja nyt on 11. Näyttelyamanuenssi on täystyöllistetty vaihtuvien näyttelyiden kanssa ja tiedottaja -tapahtuma- asiakaspalveluhenkilö olisi tarpeellinen lisä taidemuseon väenvahvuuteen. Hän vastaisi yleisötapahtumista ja nettisivujen päivittämisestä, tapahtumien organisoinnista ja sen tyyppisistä, mutta se on siis haavekuva, isommissa museoissa on sen tyyppisiä työntekijöitä

.”Olisin sitä mieltä, että tehtäviä ja töitä löytyy. Perinteiset nimikkeethän meillä on näitä tutkija, amanuenssi, näyttelymestari, museomestari, museonjohtaja.

Nykyisin on asiakaspalvelupäällikköjä projektipäällikköjä, hyvin monenlaisia, on 40 - 60 nimikettä käytössä.”

Kulttuurituottajan ammattiala on Päivi Viherluodollakin hallussa. Hän on ollut yhteistyössä kulttuurituottajan kanssa monen otteeseen esimerkiksi Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arxin tuottajan kanssa ja ollut mukana kokouksissa joita on vetänyt kulttuurituottaja. Lisäksi hänen ystävänsä kouluttaa kulttuurituottajia, joten tietoa on tullut sitäkin kautta. Kulttuurituottaja sanasta, Viherluodolle tulee mieleen projektien vetäminen ja tapahtumien tuottaminen, asian tiivistäen.

Museoalalla voisi Viherluodon mielestä tarvita kulttuurituottajia, mutta ei ainakaan ostopalveluna palkkaaminen onnistuisi. Jos museon sisältä löytyisi tehtäväkuva mihin sisältyisi kulttuurituottajan taitoja, se voisikin onnistua. Niitä taitoja tarvitaan koko ajan museoissa enemmän, mutta nykyisillä resursseilla se on mahdotonta palkata ketään. On tehtäväalueita, jotka jää heikolle hoidolle kun odotellaan parempia aikoja, eikä kukaan ehdi niitä hoitamaan. Tämä resurssipula on todella vaikea asia. Yleisö toivoo erilaisia oheisjuttuja, taiteilijapäiviä, teemajuttuja ja kohdennettuja asioita. Ne ovat juuri sitä aluetta missä kulttuurituottajan taitoja tarvittaisiin. Mutta koska tapahtumatuotantoa on jouduttu karsimaan, rahan puutteen takia, yritämme pitää edes osan yllä tekemällä mahdollisimman paljon yhteistyötä erilaisten oppilaitosten kanssa tarjoamalla harjoittelupaikkoja opiskelijoille. Tämä tuo lisää työtä ja pitää satsata ohjaukseen, valvomiseen ja palautteen antamiseen. Vastineeksi saa ilmaista työpanosta ja osaamista, mitä ei välttämättä itsellä olisi. Sitä voisi kutsua eräänlaiseksi oravannahkakaupaksi. Harjoittelijoiden avulla ja heidän kiinnostuksen kohteidensa ehdoilla, syntyy satunnaisesti jotain mihin muuten ei olisi varaa. Tässä tilanteessa ei voi tehdä pitkän tähtäimen suunnitelmia.

4 MAHDOLLISUUDET

Onko siis kulttuurituottajaa sijaa museomaailmassa? Ymmärtääkseni pitkän linjan museoalan ammattilainen usein ajattelee kuten edellä, että yleisön houkutteleva ja markkinointi ei ole arvonsa tuntevan museon toiminnan keskiössä, vaan välttämätön paha jonka kulut on pidettävä minimissä. Tämän kaltaisella vastakkain asettelulle ei kulttuurituottajille jää välttämättä mitään mahdollisuutta hankkia elantoa museoalalla. Ovatko kulttuurituottajat edes kiinnostuneita tästä mahdollisuudesta? Museoala-

han on matalapalkka-ala, vaikka museoissa suurin osa työntekijöistä on korkeasti koulutettuja. Kun museoalallakin tehdään runsaasti projekteja ja pätkätöitä, kilpailu työpaikoista on kovaa. Kaikki eivät varmasti ymmärrä miksi kulttuurituottajien edes pitäisi saada töitä museoista. Eikä se ole ihme. Kulttuurituottajan ammattiin koulutautuminen on ollut mahdollista vasta vähän aikaa. Vain reilu kymmenen vuotta on ollut mahdollista suorittaa tämä ammattikorkeakoulututkinto

Palatakseni vielä tekemiini haastatteluihin, näiden museoalan ammattilaisten näkemyksissä oli havaittavissa selkeitä eroja, varsinkin suhteessa toisen sektori toimijoihin missä itse oli. Suuren organisaation edustaja varoi yleistä sanomisistaan liikaa, yhdistyksen ylläpitäjän museon edustaja näki suuren eron verovaroin ylläpidetyn museon toiminnassa talousasioissa. Kunnallisen museon surkea taloudellinen tilanne tuli ilmi lähes kaikissa vastauksissa, vaikutukset selvästi aiheuttavat ahdistusta museotyötä tekevissä. Haastattelujen perusteella tulevaisuudessa voi olla, että vapaaehtoiset, kiinnostuneet ihmiset hoitavat museoiden yleisöpalvelun ja näin saadaan resursseja vapautettua itse museotoimintaan ja toimeliaille kävijöille mielekästä tekemistä. Tämä suuntaus tuskin tuo kulttuurituottajille lisää työmahdollisuuksia museoihin. Museoiden henkilökunta myös mieltää vahvasti kulttuurituottajan osaamisen tapahtumatuottamiseksi, joka olisikin ominta aluetta kulttuurituottajalle museoissa.

Museoliitto toteutti vuosina 2003 ja 2008 Museoväki-tutkimukset. Niiden tarkoituksena oli selvittää ikäjakaumaa, koulutusta, työssä viihtymistä ja työtehtäviä. Tutkimuksista ei valitettavasti selviä museoalalla työskentelevien kulttuurituottajien osuus, mutta kyselyt toteuttanut Kallio arveli heitä olevan parisenkymmentä vakituisissa töissä alalla.

Museoiden on katsottu viimeisen parin vuosikymmenen aikana suuntautuneen yhä voimakkaammin yleisön suuntaan. Monen mielestä tämä on tehty kokoelmatyön ja tutkimuksen kustannuksella. Resurssit museoiden markkinointiin ja museo-opetukseen ovat lisääntyneet samaan aikaan kun vetovoimaisten näyttelyiden rakentaminen maksaa yhä enemmän. Vastaavasti kokoelmat on nähty entistä enemmän kiinteistökuiluja aiheuttavana taakkana, ja tutkimustyötä tehdään etupäässä projektirahoituksella.

Työtehtävät museoiden sisällä ovat erilaisia, ja varsinkin suuremmista museoista saa kuvan monen kerroksen museoväestä. Yksi keskeisimpiä jakolinjoja kulkee yleisötyötä tekevien ja kokoelmien tai tutkimuksen parissa työskentelevien välillä. Näyttelyiden, museo-opetuksen, tiedotuksen ja avoinnapidon henkilöstö

on huomattavasti nuorempaa, ja heistä 70 % on tullut alalle 1990-luvun laman jälkeen. Tutkimusta ja kokoelmatyötä tekevät ovat olleet alalla pidempään, yli puolet jo laman aikana.

Odotukset kokoelmatyötä ja tutkimusta kohtaan ovat suuria. Samalla kun museon tulisi ratkaista vuosikymmenten saatossa kertyneet kokoelmapoliittiset synnit ja siirtää kokoelmat digitaaliseen tulevaisuuteen, pitäisi tuottaa näkyvää tutkimusta, jolla museo voisi todistaa oman merkityksensä yhteiskunnassa. Tähän tarvittaisiin pitkäjänteisyyttä, johon yleisötyön rytmissä hengittävä museoala harvoin malttaa sitoutua. (Kallio, 2008)

Kulttuurituottaja voi toimia museoissa esimerkiksi henkilöstöhallinnossa, näyttelyassistenttina, projektikoordinaattorina tai -päällikkönä. Hän kykenee tiedotus ja viestinnän tehtäviin, tuntee markkinointia ja taloushallintoa. Hän on moniosaaja joka kykenee lähes mihin tahansa kulttuurialan tapahtumien järjestelytehtäviin ja oppii erikoistuessaan, työtä tehden lisää. Museoalan koulutusta hänellä ei varsinaisesti ole ja juuri siksi hän ei välttämättä ole kilpailemassa museoiden sisällön ja tutkimuksen tärkeistä tehtävistä.

Joissain museoissa on myös esittävän taiteen osasto, kuten Kiasmassa Kiasmateatteri ja Ateneumissa Ateneum Sali. Kummankin toiminnasta vastaa tuottaja. Nämä tehtävät vaativat hyvää esittävän taiteen tuntemusta ja ennakkoluulotonta asennetta. Esittävän taiteen merkitys tulee kasvamaan museoissa, mutta ilmeisesti vain suurimmilla museoilla on tarvittavat resurssit jatkuvaan toimintaan

4.1 Tuottava museo

Museoiden on kyettävä myös tulosvastuullisuuteen ja osoittamaan yleisömäärillä ja ohjelmistollaan, kokoelma sekä tutkimustyöllään, että ansaitsevat tukirahansa ja paikkansa yhteiskunnassa. Museoilla on taustasta riippuen monenlaisia varojenhankinta menetelmiä ja henkilökunnan on tiedettävä hakumenetelmät ja ehdot rahoitusta hankkiessaan. Tärkeimpänä valtionosuus, mutta kaikenlaiset yhteistyön kautta lisääntyvät taloudelliset resurssit ja tilavuokrauksista saatavat varat ym. ovat tärkeää tuloa museoille. Taitava taloushallinnon osaaja ja rahoitushakemusten täyttäjä on arvokasta työvoimaa.

Kunnallisella puolella kulttuurin rahoitus on viimevuosina ollut vähäistä, liittyen taantumaan. Alueelliset erot ovat kasvaneet. On ollut yleistymään päin, että kunnan omistama museo voi eri kunnissa hallinnollisesti erilaisessa asemassa. Vaihtelua löytyy vapaa-ajanpalveluista, sivistystoimesta, kulttuuritoimesta omaan hallinnolliseen virastoon. Kun yhteistyökumppanit ovat koko ajan tärkeämpiä, tämä edellä mainittu kehityssuunta hankaloittaa yhteishankkeita. Kaikki museot eivät tietenkään ole kuntien omistuksessa. Yksityiset yhdistysten ja säätiöiden hallinnoimat museot voivatkin toimia vapaammin, koska eivät ole hallinnollisesti tai taloudellisesti riippuvaisia kunnan poliittisista päätöksistä. Kaikki museot ovat kuitenkin vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, oli omistustausta mikä tahansa. (Westergård, 2009,55)

Taloudellinen osaaminen ja sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä jos kulttuuritoimintaa haluaa pitää yllä. Kunnalliset museot ovat olleet niukoilla, varoja on kohdennettu tärkeämmiksi koettuihin kohteisiin esimerkiksi terveydenhoitoalalle tai urheiluun. Tähän ei pidä alistua, vaikka joskus kompromisseja onkin tehtävä, kulttuurituottajan ammatitaitoon tulisi kuulua periksi antamattomuus ja hyvät neuvottelutaidot. Kulttuuriin tarkoitetut valtion budjetin rahat lasketaan edelleen pääosin asukasperustaisesti, paitsi museoiden, teattereiden ja orkestereiden osalta näiden laitosten henkilötyövuosien mukaan.

4.2 Museoiden organisaatiot

Olen pyrkinyt tarkastelemaan haastateltavien kautta museoalan töitä suhteessa museo-organisaatioon. Kukin haastateltavista toimii keskeisissä tehtävissä omassa museossaan ja museokentällä. Museoita omistaa valtion ja kuntien lisäksi erilaiset kannatusyhdistykset ja säätiöt. Tänä päivänä tulevaisuus näyttää näissä kolmannen sektorin museoissa hyvältä verrattuna kuntien hallinnoimiin museoihin. Myös valtion omistamissa museoissa on resurssipulan ratkaisuvaihtoehtona pohdittu mahdollisuutta yksityistää museotoiminta.

Miten museoissa toimitaan, vaihtelee suuresti. Siihen vaikuttaa hallinto-organisaation lisäksi se onko kyseessä taidemuseo vai kulttuurihistoriallinen museo.

Museoväki'08 -tutkimuksen perusteella ei voi vertailla yksittäisiä museoita keskenään. Vastauksista voidaan vain päätellä, että asiat ovat toisissa museoissa ja yksiköissä paremmin kuin toisissa. Yksi havaittavista jakolinjoista näyttäisi silti kulkevan siinä, kuka museo-organisaation omistaa. Kuntien, valtion ja yksityisten organisaatioiden, kuten säätiöiden, yhdistysten tai yritysten omistamien museoiden välillä oli havaittavissa kiinnostavia eroja. Yksityiset museot pärjäsivät työyhteisöinä selvästi muita paremmin. Esimerkiksi työilmapiiri oli hyvällä tasolla kolmen neljästä mielestä, kun julkisyhteisöissä päästiin vain 60 prosenttiin. Työuupumusta oli yksityisissä museoissa keskimäärin vähemmän, työ koettiin mielenkiintoisemmaksi ja johtaminen arvioitiin toimivammaksi. Erityisesti valtion museot saivat työntekijöiltään kovaa kritiikkiä niin epätasa-arvoisesta ilmapiiristä, henkilöstön heikoista vaikutusmahdollisuuksista, toiminnan byrokrattisuudesta kuin huonoista esimiestäidoistakin.

Monet suomalaiset museot ovat perustamisvaiheessaan olleet yksityisten yhdistysten ylläpitämiä, mutta ne on ajan mittaan siirretty julkisen vallan hoitoon. Viime vuosina perustetut uudet museot ovat kuitenkin olleet etupäässä yksityisiä museoita eikä ole sanottua, ettei yhteiskunnan omistamia museoita voitaisi tulevaisuudessa yksityistää - näinhän tapahtuu nyt yliopistoillekin. Kysymys pitkälti kuuluu, antaako virkavastuu paremmat edellytykset museaalisten tehtävien hoitamiseen. Museoväki-tutkimuksen perusteella ei voida ainakaan osoittaa, että julkisella sektorilla ylläpidettäisiin keskimäärin toimivampia museoalan työyhteisöjä. Yksityistämistä luonnollisesti vastustetaan museoalan sisällä, koska se saattaisi samalla johtaa resurssien leikkaamiseen. Pelko on varmasti ihan aiheellinen, mutta päättäjiä tämä argumentti ei tietysti vakuuta: mikään kun ei esittäisi julkisen museohallinnonkaan supistamista.

ICOM:in yleiskokouksessa Wienissä vuosi sitten luennoinut museokonsultti Gail Dexter Lord näki 2000-luvun museoiden toimivan juuri kolmannella sektorilla. Museoiden tulisi Lordin kuvaamassa kansalaisyhteiskuntamallissa pyrkiä dialogiin yleisön kanssa, jakaa auktoriteettinsa pitäen samalla kiinni omista arvoistaan ja toimia prosessikeskeisesti. Tällainen toiminta onnistuu parhaiten, jos museo liikkuu yksityisen toimijan ja julkisen palvelun välimaastossa. Lord sanoi, että kansalaisyhteiskunnan ylläpitämät museot vapautuvat julkishallinnon kahleesta, voivat laajentaa rahoituspohjaansa sekä suunnata toimintaa uusiin ja mielekkäisiin tavoitteisiin. (Kallio, 2008)

5 PÄÄTELMIÄ

Karkeasti arvioiden museoissa ei tutkimukseni perusteella välttämättä ole töitä kulttuurituottajille. Kuitenkin jokainen museossa työtä tekevä tarvitsee kulttuurituottajan taitoja jossain määrin. Lisäksi museoiden kirjo on valtava, pienistä kotiseutumuseoista suuriin kansallisiin organisaatioihin. Kun haluaa museoon töihin, kulttuurituottajan koulutuksesta on siis hyötyä. Olen optimistinen tulevaisuuden suhteen, työmahdollisuudet museoissa saattavat lisääntyä uudenlaisten työtehtävien ja monimuotoistuvan yleisösuhteen kautta. Museot myös laajentavat toimintaansa ulos museoista ja siinä

museohenkilökunta on myös uuden haasteen edessä. Siinä piilee mahdollisuus, kuten Hämeenlinnan taidemuseon hanke Taidetta hoitokoteihin ja Kiasman kiertokoulu ovat osoittaneet. Kulttuurituottajilta se vaatii aktiivisuutta, sillä käsitykseni mukaan museot etsivät edelleen innokkaasti keinoja näkyä ja pysyä yleisölle tärkeänä, elämyksellisenä ja opettavaisena virkistyskohteena. Tämä tarkoittaa, että hyviä ideoita kuunnellaan. Tapahtumatuotannon merkittävyttä museoissa kuvaa mielestäni hyvin Kiasman tämän vuoden kokoelmanäyttely Järjestetty juttu, jonka teoksissa on tapahtumien elementtejä.

Museoala on keskeinen toimija ja työllistäjä kulttuurikentällä. Kiinnostavaksi ja mahdollisuuksia tarjoavaksi valitsemani aihepiirin tekee museoalalla tapahtuvat muutokset. Elämykselliset kierrokset, kävijöiden osallistuminen tapahtumien tekemiseen, markkinointi, yritysyhteistyö ja yleisön houkutteleminen museoihin on jo vakiintunutta museotoimintaa. Kulttuurituottaja voisi erikoistua museoissa yleisön ja museon onnistuneen kohtaamisen toteuttamiseen. Työnimikkeinä toimisi hyvinkin tapahtumamanuenssi tai ohjelmapäällikkö. Jokaisessa museossa tehtävän kuva olisi luonnollisesti omanlaisensa. Valmiita esimerkkejä ei voi antaa.

Museoiden työntekijät tuntevat monin osin tekevänsä tuottajan työtä ja tietävätkin mitä kulttuurituottajat osaavat. Museoissa odotetaan kulttuurituottajan hallitsevan hyvin tapahtumatuotannon. Tähän liittyy tapahtumien ja oheisohjelman yhteys museon sisältöön. Yleisön osallistamiseen ja opettamiseen pyrkivät tavoitteet on merkittävä asia projektiluontoisissa tehtävissä.

Museoiden monenlaiset työtehtävät muuttuvat ja lisääntyvät kaiken aikaa. Minulla on visio:

Voisiko ajatella että kulttuurituottajia palkattaisiin yhteisesti useaan museoon tekemään kävijätutkimuksia, toteuttamaan museoiden itsearviointeja, hoitamaan erilaisia paperitöitä, budjetoimaan, huolehtimaan tiedottamisesta. Siis tekemään kaikkea sitä mitä perinteisiin museoammatteihin on lisätty? Näin museoiden sisällön tuotantoon olisi mahdollista museoissa täysipainoisemmin. En näe kulttuurituottajia välttämättä tekemässä perinteistä museotyötä, vaikka moni siihenkin varmasti sopisi. Vaan työn tarkoitus olisi helpottaa alalla jo toimivien työtaakkaa ja tuoda uusia mahdollisuuksia ja uudenlaisia resursseja museoalalle. Tapahtumien koordinointi, osallistava toiminta,

saavutettavuus, kaikkeen tähän voisi olla museoilla yhteinen kiertävä työntekijä. Suomessa on runsaasti museoita. Yhteisesti palkattu kulttuurituottaja voisi vuorovuosina huolehtia ringissä olevien pienten tai resurssiensa kanssa kamppailevien museoiden kävijätutkimuksesta, tarkistaa tiedottamisen ajantasaisuus ja toimivuus, järjestää osallistavia ja elämyksellisiä tapahtumia, tehdä kaikkea sitä mitä tänään museoissa on vaan kasattu kaiken muun täysipäiväisesti työllistävän työmäärän lisäksi tehtäväksi. Yhteispalkkaus vaatisi tuottajalta hyvin paljon, mutta tuottaja on koulutettu toimimaan projektiluontoisesti, jos on mahdollisuus vakituiseen työhön, matkustelu tuskin olisi ongelma. Tuottajan tulisi oppia tuntemaan monia erilaisia työyhteisöjä ja ymmärtää näiden erityisluonteet. Tästäkin voi olla etu, museoissa voidaan tällaisen yhteyshenkilön avulla löytää uusia yhteistyömahdollisuuksia ja hyvät toimitavat voivat levitä, kun on joku, joka on näistä selvillä ja näkee, mikä missäkin museossa toimii ja mahdollisesti, mikä ei.

6 TUTKIMUSPROSESSISTA

Näen valitsemani tutkimuksen erittäin ajankohtaisena. Kulttuurituottajia valmistuu ammattikorkeakouluista joka vuosi lisää. Kulttuurialalla työllistyminen on haasteellista ja on tärkeitä tutkia uusia ja erilaisia työllistymismahdollisuuksia. Itsensä työllistäminen mielekkäisiin ja koulutusta vastaaviin tehtäviin on hyvä kannuste. Tänä keväänä on valmistumassa toinenkin opinnäytetyö kulttuurituottajan mahdollisuuksista työllistyä uudella tavalla vanhaan uudistumassa olevaan organisaatioon, kyseisessä tapauksessa kirjastoon.

Haastattelin museoalan asiantuntijoita ja otin selvää heidän näkemyksistään kulttuurituottajista, tätä aineistoa hyödynnän läpi opinnäytetyöni. On yksityisiä, säätiön, kunnan ja valtion alaisuudessa toimivia museoyksiköitä. Ammattikunta on korkeasti koulutettua ja matalasti palkattua. Museoala on keskeinen toimija ja työllistäjä kulttuurikentällä. Ajankohtaiseksi tämän aiheen tekee nähtävissä oleva museoalan muutos. Elämykselliset kierrokset, kävijöiden osallistuminen tapahtumien tekemiseen, uusien yleisöjen houkuttelemineen museoihin on jo vakiintunutta museotoimintaa. Kulttuurituottaja voisi erikoistua museoissa yleisön ja museon onnistuneen kohtaamisen toteuttamiseen.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut kiinnostava prosessi, jonka aikana olen huomannut omaavani niin kutsuttua hiljaista tietoa museoalasta. Eihän se ihme ole, olenhan jo 1990-luvun alussa ollut monena kesänä töissä Suomen Valimomuseossa, joka on pieni erikoismuseo Karkkilassa ja Kiasmassa aloitin heti kun se avautui vuonna 1998. Tietoni museoalasta syvenivät opinnäytetyön tekemisen myötä, tutustuin uusiin ihmisiin ja opin jotakin myös haastattelujen tekemisestä. Tutkimusta tehdessäni koin joitakin epätoivon hetkiä. Tutkimusaineistoa ei aiheesta juurikaan löytynyt, ja vastasin tutkimuskysymykseen hajanaisin taustatiedoin. Toivottavasti käsittelemääni asiaa mietitään museoissa uusia työtapoja etsittäessä ja ammattikorkeakouluissa kulttuurituotannon koulutusta kehitettäessä. Opinnäytetyön kansien väliin olen pyrkinyt tuomaan niitä mahdollisuuksia ja esteitä, joista kulttuurituottajan on hyvä tietää pyrkiesään museoalan töihin. Vastaavasti museoiden rekrytoijat voisivat paremmin huomioida kulttuurituottajien soveltuvuuden museoalalle. Uudenlaisia toimintatapoja haettaessa kulttuurituottajilla voisi olla hyviä ideoita ja valmiudet toteuttaa monenlaisia tapahtumia. Eli hyvinhän kulttuurituottaja museotyöhön sopisi.

Nyt vuosia Kiasman asiakaspalvelussa työskenneltyäni, halusin laajentaa tietämystäni ja taitojani kulttuurituotannon koulutuksen avulla. Opinnäytetyöni kautta saatoin henkilökohtaisesti yrittää selvittää voisinko hyötyä saamastani koulutuksesta, niin halutessani. Tämä on ollut oman ammatti-identiteettini kannalta hyödyllinen prosessi. Kaksivuotinen aikuiskoulutus ja vähäinen kokemukseni kulttuurituottajan työstä, aiheuttavat epävarmuutta tulevaisuuden suhteen. Opinnäytetyön kautta olen onnistunut näkemään työhistoriani antamat mahdollisuudet yhtenä vahvuutenani toimia kulttuurituottajana.

LÄHTEET

Bradburne James 2009. Museums in 25 years. Viitattu 27.4.2010

<http://newcurator.com/2009/06/jamesbradburne-museums-in-25-years/>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Kaitavuori, Kaija 2009. Kustomoitu museo. Teoksessa Susanna Pettersson (toim.) Tulevaisuuden taidemuseo. Helsinki: Valtion taidemuseo/KEHYS, 225

Kallio, Kalle 2003 Museoväki03. Julkaistu myös Museo-lehdessä 3/2003 Viitattu 2.3.2010 <http://www.museoliitto.fi/index.php?k=9351>

Kallio, Kalle 2008 Museoväki08. Julkaistu myös Museo-lehdessä 3/2008. Viitattu 20.3.2010 <http://www.museoliitto.fi/museovaki08>

Klemetti, Saara 2009, HUMAK, opinnäytetyö: Nuorten osallisuus taidemuseossa

Lievonen, Riku 2007, HUMAK, opinnäytetyö 2007 : Onnistuiko? URB kiertueella Keski-Suomessa 16.-28.10. 2006

Lindholm, Tuija 2006, HUMAK, opinnäytetyö: Kiasman Ars06 työpajat päiväkodeille. Työpajojen merkitys päiväkodeille.

Linko, Maaria 1998. Aitojen elämysten kaipuu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 36

Museoliitto 2010, yleistä. Viitattu 20.4. 2010

www.museoliitto.fi

Ruutiainen, Päivi 2007 Viitattu 1.5.2010

<http://www.kever-osaaja.fi/index.php/kever/article/view/145/243>

Sakari, Marja 2007. Museo mahdollisuuksien tilana. Teoksessa Marjatta Bardy, Riikka Haapalainen, Merja Isotalo & Pekka Korhonen (toim.) Taide keskellä elämää. Helsinki: Like, 104

Teatterimuseo 2010 Vuosikertomus 2009. Viitattu 1.5.2010

www.teatterimuseo.fi.

Toljonen, Siskotuulikki 2007. Mitä kulttuurituottaja oikein tekee? Arsis2/07, viitattu 3.5.2010

http://www.arsis.fi/default.aspWCI=wciFrame_workspace&strlanguage_id=fi&strsub_page=res_org&intlId=29

Työväenmuseo Werstas, vuosikertomus 2008

Westergård, Ira, 2009. Taidemuseoiden toimintaympäristö 2000-luvulla. Teoksessa Susanna Pettersson(toim.)Tulevaisuuden taidemuseo. Helsinki: Valtion taidemuseo/KEHYS, 51

Vilkuna, Janne 2007.Museologian vaiheita. Pauliina Kinanen (toim.) Museologia tänään. Helsinki: Suomen museoliitto, 62-63

LIITTEET

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Kerro mitä teet museossa?

Paljonko työntekijöitä?

Oletko tuottanut tapahtumia museoon?

Tapahtumatuotannon järjestäminen museossa, miten se tapahtuu? Paljonko osallistujia?

Sisällöntuottajan asiantuntijuuden laatu?

Kehityssuunnat yleisötyössä?

Sponsorointi, yritysyhteistyö, kuka hoitaa?

Pitääkö museoita markkinoida enemmän?

Uudet yleisöt?

Kansainvälisen yhteistyö-toiminnan organisointi?

Tarvitaanko museossa ohjelmapäällikköä/projektipäällikköä?

Kuka toimii erilaisten projektien koordinoijana museossa?

Työpajojen ja seminaarien järjestäminen?

Mitä tiedät kulttuurituottajien ammattialasta?

Onko sinulla kokemusta yhteistyöstä kulttuurituottajan kanssa?

Jos on, millaista?

Tarvitseeko museoala kulttuurituottajia vai onko vain turha lisäkustannus resurssipulasta kärsivällä alalla?

Museoiden tulevaisuus?

Haluatko vielä nostaa esiin jotakin asiaan liittyvää?

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ